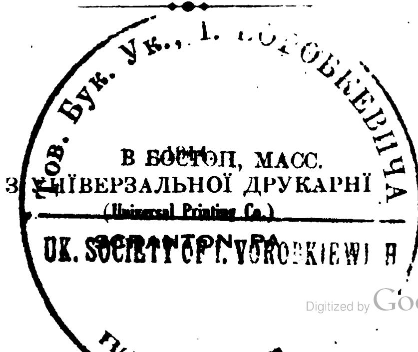

WIDENER
HN QJA5 E

ЧИСЛО 17.
ВИДАВНИЦТВО РУСЬКОЇ КНИГАРНІ
В СКРЕНТОН, ПА.

БЛУДНИЙ СИН.

Образ з житя наших виселенців в Америці у 4 актах зі співами.

Написав Єроним Я. Луцик.

В БОСТОН, МАСС.
З УНІВЕРЗАЛЬНОЇ ДРУКАРНІ
(Universal Printing Co.)
SCRANTON, PA.

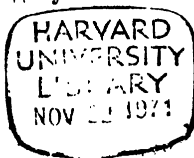
ОСОБИ ПЕРШОГО АКТУ.

Антін, літ 60.
Анна, его жінка, літ 50.
Омелько, їх син, літ 30.
Павло, їх син, літ 24.
Стеха, дочка Антона, літ 18.
Олена, жінка Омелька, літ 25.
Терешко, присяжний, літ 40.
Піяковський, писар, літ 45.
Гриць, американець, літ 30.

В четвертому акті

виступають всі з першого акту, крім Піяковського і Гриця, на місто них виступає з другого і третього акту Осип.

Акти перший і другий у старому краю, в любім селї, на нинїшню добу.

АКТ І.

Сцена подобає на звичайну сельську хату у старому краю, у якій видно достаток.

СЦЕНА І.

Анна сидить на лаві, Олена біля неї.

Анна. Ти, Олено, і не побивай ся так дуже. Прийшло єму пусте до голови, воно й минеть ся.

Олена. Бою ся, мамо, що не легко минеть ся. Від яких десять неділь об нічім і бесіди нема, лиш одно і те саме: поїду у Америку й поїду. Від коли приїхав сей американець Грицьь, то Омелька і не спізнати.

Анна. Він приїхав, тай поїде, а тоді і дурійка зчезне. Хиба би з розуму зійшов, єсли-б кидав достаток, хату, жінку, двоє діточок і їхав за море. А чей і там не великі розкоші.

Олена. Прошу я і молю: чоловіче, глянь на себе, що дієш. Думаєте, що помагає моє слово? Єще сварню починає, кричить, що не хоче тутки у нужді пропадати, що на ліпшу родив ся долю.

Анна. Гей, гей! хто там знає, де тої долї питати, шукати. Не дармо то кажуть: "Є на світї воля, а хто єї знає, є на світї доля, а хто єї має?". Та все-ж вона близше нас, у своєму кутку, як десь далеко, у непривітньому світови.

Олена. Щоби хоч тато не позволили єму їхати.

Анна. Що-ж, моя дитинко, він же має свої лїта, годї єго силою задержати неначе дїтвака. Отець все держить ся правди і тепер не відступить від неї.

Олена. Мамо, а що-ж я вдїю, коли він поїде? Чи я єму зла жінка, чи зла я мати єго дїтям? Що люди скажуть?

Анна. На людські язики не все можна оглядати ся. І хиба я думаю, що у послїдню хвилю єму жаль стане і тебе і дїточок, та зістане при вас. А поїде, таж ти не чужа, таж при нас останеш. будемо дїлити ся і смутками і надією в Бога, що наш син, а твій чоловік, за морем прийде до розуму і поверне до нас.

СЦЕНА 2.

Вбігає Стеха.

Стеха (сміючи ся). Ой, не видержу зі сміху! (сїдає на лаві). Ой, згину!

Анна. Щож там такого, що при святій неділї так повеселїла?

Стеха. Та як не сміяти ся. Мериканець на толоцї учить хлопцїв, як бити ся на кулаки. Закотив рукави від сорочки, наїжачив ся, ак кіт перед нашим псом і кричить, що всїх зможе. А Василь до него. Стали оба грозити собі кулаками. мериканець відскакує і причаює, а тут Василь его за чуприну і як пригне до землї, тай давай молотити кулаками, як коваль по ковалї. Всї від сміху аж клали ся.

Анна. Ось забавка для чоловіка, що світ переїхав. А наш Омелько там?

Стеха. Нї, мабуть у писаря.

Олена. Біда з тим писарем. Нанесло до села тих недопанків і тільки, що біда з ними.

Стеха. А тепер справдї ніс дре до гори і думае, що він, як та панська пава Но і ему дістане ся від наших дївчат, хай лиш собі зачинае.

Анна. Казала я тобі, Стехо, не диви ся у ту сторону, де він ходить. Стидно таке чесній дївчинї.

Стеха. Мамо, хиба-ж я того не знаю? До мене він і приступу не мае і певно не буде мати. А посміятись чейже можна з дурня.

СЦЕНА 3.

Входить Терешко.

Терешко. (кривий на ногу і страшно гикавий). Сла- а-а... слава... су, сусу!

Анна. На віки слава! Що скажете, Терешку, нового?

Терешко. Но-о-о... во-о... го, пані матко нічо-о-ого. Про-о-сив пан мача-а-альник, аби-и ваш, ніби Анті-ін, за-айшли до-до-до ка-ка-канцеля-а-а-арії.

Анна. Господаря нема у хаті. Мабуть пішов у поле на жито подивити ся. Та тільки що його і не видно.

Терешко. Так пе-ре-ре-дайте, що-о-би конечно за-айшов до па-а-на ма-ма-мачальника... А я-я пі-піду і ска-ка-жу, що їх не-е-ема... С... с... Паном Богом! (виходить).

СЦЕНА 4.

Ті без Терешка.

Анна. Що се там нового у начальника?

Олена. Великого нічого! На вечірню підемо, мамо, чи ні?

Анна. Не опускала я її ніколи, скільки моїх сил на се стало, не опущу і нині. Колись, як діти були малими, нераз годї було зайти у церков, а на старости літ — тільки моеї потїхи і розради.

СЦЕНА 5.

Входить Антін і Павло.

Антін (сїдає). Був я в поли. Неначе рай пшениця та жито, дасть Біг, чудні жнива будуть у нас.

Анна. Ось де наша доля, при нас самих. Зародить руський лан, застелить ся колосистим житом і хлїба у нас хватить.

Антін. Колиб єще і нива сердець наших зародила, аби мир і єдність у серцях тих у віки закоренили ся, тодї і не треба нам за долею оглядати ся.

Олена. А, правда, тату, війт присилав за вами Терешка, абисьте зайшли до него.

Антін. Хиба вечером, а вечірнї не кину я задля него. Що-ж, Омелька нема? А де дїти?

Олена. Дїти гуляють в садку. А Омелько..

Павло. Омелько у писаря, раду радить, як би чим скорше Омелькови їхати у Америку.

Антін. За чим йому їхати? Відь же хлїба у нас найде ся для всїх.

Стеха. Хай би собі писар їхав, а там, у тій Америцї певно й не чули за таку цяцю.

Анна. Збігни, Стеха, поглянь за дїтьми, і припильнуй хати. Ми підем на вечірню.

(Стеха виходить).

СЦЕНА. 6.

Ті самі без Стехи.

Анна. Антоне, послухай мене. Ось Оленка плакала перед мною, що Омелько конечно хоче їхати від неї і від нас. Ти отець, ти маєш право его спинити.

Антін. Ні, жінко, нема такого права. Як не спинить его серце і сумлїнє, то й моє слово нїчо не вдїє. Радити і відрадити можу, просити можу, але спиняти, се не у моїй силї.

Олена. А що-ж я бідна вдію, хто заступить ся за моїми діточками?

Антін. Бог і добрі люди. Єще він не поїхав і нічим журити ся.

Павло. Та бо усе село говорить, що він вже і задаток на дорогу дав.

Антін. Нинї вечером поговорю я з ним на розум. А если добре слово не поможе, то і я нїчого не вдію.

Анна. Атже хиба з розуму він зійшов, щоби кидати хазяйство і йти шукати чорного хлїба: На те-ж ми його ховали, на те-ж піклували ся ним?

Антін. Не сумуйте, злого еще нїчого нема. А лїпше всего у вечірни помолїть ся Богу, а

знайте, що у Його руках судьба наша. І Його святої не змінити нам волі.

(За сценою чути голос дзвона, всі хрестять ся побожно).

Спів.

(на арію: Де два серця ся кохають).

Світе тихий, що вливаєш
Чар потіхи серцям всім,
Тихомириш і скріпляєш
І підносиш нас в усім.

Світе тихий, світе слави,
Не остав нас, не лишай,
І рід руський, чесний, правий
Ти зміни в справдішний рай

(По співі хвиля мовчаня).

Антін. Від сторожи ранішної до вечірної, від ранішної сторожи, уповай руський народе на Бога! Так ходім у церков. (До Олени). Ти, невістко, пожди на діти, або і лиши ся, Бог за гріх не почислить тобі того.

(Антін, Анна, Павло виходять).

СЦЕНА 7.

Олена сама.

Олена. Вони спокійні, а моє серце трепеще, як пострілений голуб. Ні, не вдержить його нічо.

Колись може і любив він мене, та тепер і гадки о тім нема. Як злий дух, заволодів ним писар, а тепер і той мериканець. Напосїли ся не на моє щастє, а на долю дїточок моїх. А я би до ніг йому припала, щоби тільки лишили його ті мисли... За море іти хоче. І що-ж за тим морем? (Поважно і поволи). Чи та землиця, хотяй убога, хотяй страдальна, хлїбом голодна, чи так безсильна вона, небога, що нас держати вже більш не годна, чи може скорше ми, як писклята у світ ся рвемо і не питаєм, чи вже у крильцях сил стільки маєм? Чому не мила нам рідна хата, чому не ліпша нам рідна ненька і рідна нивка, хоч як маленька, і плуг, що скибу по скибі оре, пощо іти нам аж ген за море?

СЦЕНА 8.

Входить Омелько.

Омелько. Сама у хатї?

Олена. Усї пішли на вечірню, а я ждала на тебе.

Омелько. Не треба було й ждати. Сам би попав, тільки, що нема коли. Завтра їду до міста.

Олена. За чим тобі так часто там їхати? Тепер і при хазяйстві роботи чи мало.

Омелько. Моє дїло, за чим. Хиба ти дурня

граєш, чи що? До тижня менї вже до води їхати, а вона питає, за чим?

Олена. Нї, Омельку, не їхати тобі! Атже у тебе дїти, атже у нас бідности нема, за чим тобі кидати то, що кождого серцю так дороге?

Омелько. Їдуть другі і я поїду. Не до віка менї тут чорним волом робити. Їдуть другі без одного гроша і не пропадуть, то хиба і я не пропаду.

Олена. А чи ми не пропадемо? На те-ж ми побирали ся, аби жити не у купі, а далеко від себе?

Омелько. На те побирали ся, аби жити не у нуждї, а так, як у других сторонах люди жиють.

Олена. Не гніви Бога, чи-ж у нас хлїба нема, чи що?

Омелько. Кому смакує сухий, ще й чорний хлїб, той нехай сидить у хатї. А я поїду і верну, а нї, то вас до себе возьму. Та треба менї єще зайти до сусїда. А ти, жінко, сиди тихо, не плач по кутах, а увидиш, що за моєю головою буде иначе. (виходить).

(За сценою чути голос Стехи): Олено, ходи но скорійше. Я собі ради не можу дати з пустим твоїм Михаськом! Мерщій же, ходи.

Олена. Іду вже. (До себе). Не остане! По-

гідне. чисте небо, а ось хмари тягнуть на него. Так і з бідним, підкошеним житєм моїм. (виходить).

СЦЕНА 9.

Входить Піяковський, убраний дрантиво з панська.

Піяковський. Псякрев, кость слоньова, ні живого духа! Певно хами пішли Богу молити ся. Тільки, що чув я голос Стехи, гм, варта би побачити ся з нею. (По хвили). Стеха, хороше імя. Чисто шляхоцьке. Стеха, а зі Стехи Стаха. Стася, Стасунця, Стасунюньця, як цукерок солодка. Як подумаю о нїй, то аж горячо на серци робить ся. Пст, хтось іде, чи не вона се. (Уступає на противну дверем сторону).

СЦЕНА 10.

Вбігає Стеха.

Піяковський. Панно Стесю, яка ти цудовна!

Стеха. Пане Піяковський, який ти дурний!

Піяковський. Ей Стесунцюню!

Стеха. Ей писарцуню!

Піяковський (підходить до неї). Як та рожа.

Стеха (відступає ся). Як бодак.

Піяковський. Як зірничка.

Стеха. Як той пняк.

Піяковський. Красавичка.

Стеха. Пан піяк.

Піяковський. А деж, Стесю, можна так говорити до порядного і статочного чоловіка, що?

Стеха. Даруйте, вашеці чоловік, а за чим ви влїзли тутки в хату? Щоби що пропало з неї?

Піяковський. Прошу, то образа гонору. Но жарти на бік. Як увиджу тебе, Стесю, то аж, но, що то хочу казати...

Стеха. Аж ніс вам більше синіє.

Піяковський. То з любови...

Стеха (перебиває). До горівки.

Піяковський. Ґадай до ні, вона дзвоні. О, дївчино, не трівож мого серця, бо.. трісну з жалю.

Спів.

(на нуту: Там під гаєм).

Піяковський.

Стехо люба, мила,
Слухай слова мого,
Чом не любиш, не кохаєш
Мене молодого.

Чи мене не видиш,
Чи мене не чуєш,
Що до серця не пригорнеш
І не поцїлуєш.

Стеха.

I чую і виджу,
Тішу ся тобою,
Поцілую, если хочеш
Ось тою мітлою.

(Хватає мітлу).

Ще найдуть ся в хаті
Макогон, вареха,
Будеш знати, як то щиро
Любить тебе Стеха.

(Обоє разом):

Слова Піяковського.

Варехи бою ся,
А мітли не хочу.
Через тебе, дівчинонько,
Я свій вік корочу.

Вяну, упадаю,
Мушу погибати
2. Не жени же, моя рибко,
Свого щастя з хати.

Слова Стехи.

Я з тебе смію ся
І сміятись хочу,
Залицянки, піянюго,
Я твої скорочу.

Кажу, повідаю,
Можеш добре знати,
2. Що прогоню тебе шибко
Наче дурня з хати.

(По співі).

Стеха (бере мітлу, як карабін, до атаку). Ну, пане писар, у перед, раз два, три. (Писар звільна цофае ся).

Стеха. Так, так, тілько швидше.

Піяковський (утїкае в двері, виставляе з них голову, зі злістю). Відьма! (утїкае).

Стеха (кидае мітлу). Тепер би закадити ялівцем, аби не чути було панського сопуху у хатї. А то не знати, чи пан був, чи безрога ночувала.

СЦЕНА 11.

Входять Гриць, прибраний по панськи, з американська і Терешко.

Терешко. А-а-а, ґа-а-аз-ди не-не-ма?

Стеха. Сейчас з церкви прийдуть. Сідайте, Терешку.

Терешко. Та-та, хиба ся-ся-сяду. (Хоче сїсти на малу лавочку, та Гриць еї відтягнув і Терешко сідае на землю).

Терешко. То-то що за ко-колєра? (Сїдае).

Гриць. То я, не холера. А бичу, що то добрий фон.

Стеха. То по американськи осмішати старого чоловіка?

Гриць. Ти того не розумієш. Ну, Стеха, лайкуєш мене? Ага ти не знаєш по гамерицьки. Лайкувати, то то само, що у нас кохати.

Стеха. Ні, не розумію по вашому.

Гриць. За то я говорю по гамерицьки, як сам президент. (Витягає циґаро). Як хочу сказати, такій, як ти, дівчині, що їй дуже люблю, то тільки заспіваю їй так (співає):

Ґут найт,
Слїп тайт,
Джізус крайс.
Ком на файт.

(запалює циґаро, а сїрник пхає Терешкови під ніс).

Терешко. Ти-ти сказив ся, чи що? Я то-тобі дам в мо-орду.

Гриць. Диви, який відважний, кривуляга.

Стеха. Слухай, я тобі також скажу, не чіпай старого чоловіка.

Гриць. То нехай ся забирає з хати. Іди геть, ти (покривляє ся) ти-ти-ти кри-кри-кри-ва-а-ку.

Терешко. А ти-ти ґа-а-азда в хаті?

Гриць. Я гамерицький бойс всюда ґазда. (Підносить його за ковнір, Терешко встає і дає йому стусана в груди, так, що Гриць заточив ся).

Стеха. Грицьку, чи ти з розуму зійшов?

Гриць (з криком). Я того не дарую, я его забю. (Закачує рукави і кидає ся на Терешка, а той хватає Гриця у пів і по хвили кладе на землю, лицем до землї, але так, що Гриць клячить, і похвативши палицю, починає мастити нею). Ай, ай, ай.

Терешко. Я-я-я тобі. Маєш, ма-а-єш в га-га-гамерику.

(Стеха відтягає его, Терешко сїдає на попередньому місци, Гриць підносить ся, грозить кулаком і відходить).

СЦЕНА 12.

Стеха, Терешко.

Стеха. І не думала я, щоби ви, Терешку, такого хлопа змогли. Но, дали ви йому, дали (сміє ся): ха, ха, ха.

Терешеко. То-то еще нічо-чо-го, він діста-а-ане еще лї-ї-пше, та-а-ки та-ак.

СЦЕНА 13.

Входить: Антін, Анна, Павло.

Анна. Що тобі, дівчино, так весело? Таже нині неділя.

Стеха. Мамо, як не сміяти ся, коли одного пана я вигнала з хати, а другого змогли Терешко і добре покалатали.

Антін. Що се таке?

Терешко. Ме-ме-риканець чіпав ся, а-а-а я его та-та на землю і в гаме-мерику.

Стеха. А я мітлою вигнала писаря з хати.

Анна. Чого вони лїзуть у хату. А ви, Терешку, за Антоном?

Терешко. Та-такий приказ.

Антін. Скажіть, що вечером зайду після вечері.

Терешко. То-то-то добре (виходить).

СЦЕНА 14.

Ті без Терешка, по хвили входить Олена.

Антін (сїдає, Павло також, Анна перешептує ся з Оленою, Стеха підходить до них). І так кінчить ся свята неділенка, дай Бог, щоби і цїлий тиждень так щасливо зійшов. А що, Олено, Омелька не було?

Олена. Був і пішов.

(Павло встає, бере книжку і читає).

Антін. Щасливі ті, що письмо знають. За мене небуло школи і темняками ми росли. Так почи-

тай там сину що-то хорошого. Всї послухаємо.

(Анна сїдає, Олена стоїть з Стехою при одвірках).

Павло. Читаю хорошу річ за блудного сина.

Антін. Отсе і цікаве і поучне. Раді послухали-би.

Павло (в голос).

Давно колись в землях Юдеї
Жив там богатий чоловік,
Трудив ся з сили він усеї,
Неправди в ньому нї за лік.
А вже у світї так буває
І так буде, док світ стоїть,
Що чесних Бог благословляє
І щирі труди їх числить.
Той муж в Юдеї мав не мало
Достатків — кождий тоє знав
І мужа того, як пристало,
Князем землицї тої звав.

(По хвили).

Князь той, не знаєм, як ся звав.
Синів-соколів двох він мав,
Добра і правди научав,
І Бога вічно умоляв,
Щоб ті соколи зазнали долї,
Щоби нїколи не прогнївили

Божий закон:
Щоб чесно жили,
Щоби славили
Святий Сіон.
Щоби в смиреню вік проживали
І свого щастя в небі шукали.

Антін. Боже, що за чудесна пісня.

Анна (вздихає).

Павло.

Та в тім
В їх дім
Ударив грім
Тревоги й біди.
В гріха сліди
Молодший син вступив
І затужив
За світом тим, де пустота,
Де гріх, де зло! Де чеснота
Вступу не має,
Де проживає
Лихих учинків дух лихий.

*

"О, отче мій!"
Сказав князеви молодець,
"Зроби ти з нами раз конець.
Маєтку пайку мені дай,
Піду в далекий славний край,

І там, як знаю,
Так пошукаю
Своєї долі!"

. . . .

Трівожні болї
Прошили серце отця старого,
Даремно просить він сина свого.
Остань ся з нами.
Не помагає,
Бо син словами
Ще докоряє.
Він і на суд іти готовий.
Тоді отець, згоди, любови
Закон згадав,
Сина призвав
І часть маєтку в руки дав.
А син не видів, як дрожали
Вітцївські руки — він не дбав,
Маєток взяв
Не попращав
Отця старого
Нї брата свого,
Неначе-б злого
Від них зазнав.
І сам помчав
В далекий світ.

Павло. Дальше хиба другим разом перечитаю, бо утомив ся.

Анна. Олено, чого ти плачеш?

Олена. Тяжко менї було чути се, воно, як би о нас писано.

Антін. Не дратуй свого серця та й нашого. У нас, славити Бога, еще всї в купцї.

СЦЕНА 15.

Входять Гриць і Омелько.

Омелько. Вже усї в дома? Ну, сїдай Гари тут на лаві.

Стеха. Гари? Та у нашого вокомона так пса вабять.

Гриць. Що ти, ґрінорка, розумієш? Гари то по гамерикаськи Гриць і то все.

Павло. То там імена перекручують?

Гриць. А якже. Ти тутки Павло, а там Пат, а Омелько буде або Чалій, або Милі.

Олена. Як то буде? Або-ж він не має свого імени?

Гриць. То я знаю, що має, но то є ґут для старих контруф, а в Гамерицї инакше.

Антін. Або-ж йому треба Америки?

Омелько. Що то довго говорити. Я, тату, хочу конче поїхати. Надоїло менї тутки бідувати.

Анна. Омельку, не гнїви Бога. Хиба-ж ти бідуєш, хиба хлїба не маєш?

Антін. Дав Господь для всїх нас, чогож тобі їхати далеко від рідні?

Олена. А дїти, як останутъ?

Омелько. Все то я знаю. Но чому менї не придбати в двоє більше, чому не стати раз по панськи на ноги?

Анна. Та-ж у тебе рідня, жінка, дїти, а ми-ж отець і мати?

Омелько. Не на віки я їду. Поїду і верну.

Антін. Не жаль тобі кидати рідне село?

Анна. А сю хатину, де родив ся?

Омелько. І хатї нїчого не стане ся, нї село не пропаде. Я маю свій розум.

Анна. А як ми помремо за той час?

Омелько. На все Божа воля. Смерть чи нинї, чи завтра. А менї молодому там щастє і гроші.

(Олена виходить з плачем).

Гриць. Єще які гроші. Чи штор, чи ґросерия, чи салун, ніби корчма, а тисячі ся найдуть.

Стеха. Богато ти їх навіз тутки.

Гриць. Бо я гроші у банку тримаю.

Павло. Тримай й дальше. А тобі, брате, нема пощо їхати.

Омелько. Дбай кождий за себе. Так тату, я конче їду і то на днях.

(Олена входить і веде за руки двоє дітий: підходять до Омелька).

Олена. Омельку, то твої діти, мають вони зістати сиротами?

Омелько. А чи я на смерть їду, чи що? Їду придбати маєток не для себе, а для них. Забери діти, еще розплачуть ся.

(Олена тихо виводить діти, Стеха йде за нею).

Антін. Сину мій, Омеляне! Я отець твій, і хиба не ворог тобі. І вітцївським словом я тебе прошу, не оставляй нас. Не іскушай Господа Бога. Ті, що їх нужда гонить, їдуть, а плачуть, а ти-ж добра маєш до волї, остань з нами.

Омелько. Не остану! Чому я не маю колись бути паном на цїлім фільварку, що?

(Олена і Стеха вертають).

Гриць. Або міліонером, що? Там гроші гроші роблять. А киселицї і журу і каші там нї за зуб, тілько мяса і ковбаси.

Анна. А я мати твоя, я тебе прошу, згадай на нашу старість, не лишай нас. Сину мій!

Спів.

(арія: Прошу тебе любий сину).

Всї.

Прошу тебе, мій єдиний,
Не йди, не йди до чужини,
Бо в чужинї, Бог там знає,
Яка доля тя чекає.
Все утихне, все умовкне,
На калинї листє зжовкне.

*

Хто нам нивку пильно скосить,
Снопи з поля хто позносить,
На сопілку хто заграє,
Хто на дїти спогадає.
Любий сину (мужу, брате) ясна зоре,
Не йди, не йди там за море.

*

Омелько.

Не трівожтесь, не лякайтесь
І на волю Бога здайтесь,
Я в чужинї не загину,
Не забуду на родину.
Не трівожтесь, не лякайте,
Я поїду, ви пращайте.

(Всї повторяють другу строфку, Омелько своє).

(По співі).

Омелько. Так, тату, я би вас просив, аби ви

мені виділили мою частку і на мене записали.

Павло. Та як, ґрунт ділити?

Омелько. Або-ж я літ не маю, чи що? Я не робив на тім ґрунті?

Павло. Хто з нас більше наробив ся? Як?

Грицьь. Не дай ся Омельку.

Омелько. Що то тату, кривди моєї хочете, чи як?

Антін. Та-ж ґрунт може у купці остати. Землї зі собою не забереш.

Омелько. Знаю я вашу доброту. Нехай іде, може пропаде, а нїчо не дістане. Абисьте знали, що кривдити нїкого не вільно. Хочете добровільно, то дайте, що на мене припаде. А нї, то тїште ся до часу. Зобачим, чиє буде горою.

Антін (поважно). Омельку, я жию єще і ґрунт в моїх руках. І так буде, як я схочу.

(Входить писар).

Антін. Но, я сварнї не чув у тій хатї. Хиба тебе заслїпило, що їдеш з дому. Хиба тобі не жаль жінки, дїтий?

Піяковський. Потїшить ся скоро.

Павло. Ви не мішайте ся, не ваше дїло.

Піяковський (до себе). Мурґа, хам.

Омелько. Що там жаль, я на се не маю коли. Я вже дав завдаток на їзду.

Олена (бере його за руки). Так тоді бери і мене зі собою і діти.

Гриць. Одуріла жінка, цілий фрейт брати зі собою.

Омелько. Прийде час і на то. Я там цента не пропущу. Я-ж не піяк жаден. Шкода слів, не робите запису, то я зажичу ся і поїду.

Антін. Га, щобись не нарікав на рідного вітця, то я тобі записую твою частку, шість кавалків поля "на горбку".

Омелько. А з хатою як буде?

Антін. Хати до гробу не возьму я з собою. Нехай пан писар всьо напише і нехай діє ся воля Божа. (Встає) Жінко, ходи, зайдемо до священика, діло є (хоче йти).

Піяковський (задержує його). Перепрашаю, чи писати з штемплями, чи без?

Антін. Що се за публіка?

Піяковський. Ніби просив би я задаточок, щоби ліпше писало ся.

Омелько. Не трівож батька, зі мною маєш діло.

Піяковський. Бо ніби обі сторони повинні.

Антін. Я скоро верну (відходить з Анною).

СЦЕНА 16.

Ті без Антона і Анни.

Павло. Брате, не маєш ти серця так загризти тата й маму. Диви, на них від жалю лиця нема.

Омелян. Е, що там, єще ти будеш базїкати (ударяє рукою о стіл). Я так хочу і конець.

Олена. Омельку, таж тебе всї тут так люблять.

Гриць. Як пси дїда.

Омелян. І ти жінко єще? Чого хочеш, чи я тебе на вік покидаю? Га?

Олена (до людий поволи).

І сам помчав
В далекий світ.

(Піяковський вже від хвилї посуває ся до Стехи і бере єї за підбородок, а в тій хвили Стеха дає йому в лице).

Омелян (оглядаючи ся). А се що таке?

Стеха. То я дала пану писарю задаток на письмо.

Гриць. Ха, ха, ха! Козир дївка. Я би зараз з тобою оженив ся. Гей, Омельку музиків би на пращанє, таж то остатня твоя ту недїля. Ходи, Стеха, закрутимо ся.

Стеха. Геть від мене.

Гриць (співає).

Неділеньку божу, божу
Треба освятити,
Як не схочеш танцювати,
Не схочеш робити.

Стеха (поважно). Омельку, виведи тих гостий з відсіля. У нас не радість, а смуток і біль.

Омелько. Дурні ви всї з вашим смутком. Ходїм!

(Омелько, Гриць, Піяковський виходять).

СЦЕНА 17.

Стеха замикає за ними двері. Олена входить з другої сторони. Стеха підходить до неї. Олена падає на єї груди.

Стеха. Не побивай ся, Олено.

Олена. Сестро моя, знаєш, хто він?

Стеха. Знаю. То — блудний син.

Куртина спадає.

Конець I акту.

ОСОБИ ДРУГОГО І ТРЕТЬОГО АКТУ.

Милі — Омелько — з акту першого.

Гари — Гриць — з акту першого.

Піяковський — з акту першого.

Мері, літ 25.

Максим, єї муж, літ 30.

Осип, дядько Омелька, літ 65.

Майк, літ 20.

Ені, дівчина, літ 20.

Кейда, дівчина, літ 20.

Діє ся в пару місяців по першому акті у Америці, та не в Ню Йорку.

Між першим а другим актом, так само між другим а третим минає кілька місяців, між третим а четвертим один місяць.

АКТ II.

Сцена представляє звичайну американську кімнату, серед неї стіл, крісла, на стінах пустота.

СЦЕНА 1.

При столі сидить Гари і Майк.

Майк. Слухай, коли ми підемо до роботи?

Гари. А бо я дурний? Зле мені, чи що? Їсти дають, пити дають.

Майк. Часом і по хавці дадуть...

Гари. Ти, мой, мовчи, абись сам не дістав. Раз, нічо не значить, та єще за дурницю. Не бій ся. Милі добрий хлоп, ми-ж його краяни. Я єго тут привіз.

Майк. А на скілько того паньства стане, та?

Гари. Не стане, тоді дальше піду. А хоче хлоп гуляти, хай гуляє, не твоє діло, ні моє.

Майк. Про мене, та про мої діти, щоби я їх мав. А випити би можна.

Гари. Чекай, аж Милі прийде. Го, го, нині забавка буде, прийшли мабуть гроші з краю.

Майк. Свиня же він лишати камратів на сухо.

Гари. Ба, він би не лишав, та єго господиня. вона єго у всьому доброму перебиває. Вчера ка-

жу: пожич доляра; думаєш, що дав? Як стала пащекувати, начеби шлюбна жінка.

Майк. А в него справді є жінка й діти?

Гари. Як би не була. Богаті. Тілько, що він свою пайку взяв. Три морґи поля таки сейчас продав, а три оставив. Мабуть чи не за ті то морґи гроший жде.

Майк. За остатне?

Гари. Або що? Я нічого не маю, а жию. Слухай Майк, я тобі все кажу, ,що ти з роду дурень.

Майк. Ага дурень! А диви, колись обциганив я нашого салюністу на цілого доляра і що мені зробив?

Гари. Таж за то ти сидів цілу неділю в джелю.

Майк. Велика річ тиждень . Другий би три місяці сидїв, а я тільки тиждень. А, до біса, пити ся хоче, най тя хороба..... А то як не йде, так не йде.

СЦЕНА 2.

Входить Мері, убрана як при хазяйстві.

Мері. Ви чого ту засїли, що то салюн, чи що?

Майк. Не в вас сидимо, а в Милія хатї.

Мері. Я тебе не буду питати, де ти сидиш, а як тя заїду в карчило, то почуєш, з ким діло.

Гари. Дай спокій, бабо, не кази ся: Хати він

тобі не з'їсть. А пожалує ся Милійови, то він не йому, а тобі всипле.

Мері. Що Милі, то Милі. Він ту бас, а вам зась до него і до мене! Чуди?

Гари (шарить по кишенях). На, Майк, знай пана, маєш два центи, іди, принеси сиґаретки. А мечків не забудь. Чув?

Майк (бере гроші). Певно, що не забуду (виходить).

СЦЕНА 3.

Гари і Мері.

Мері. Ти не знаєш, куда Милі пішов?

Гари. Мабуть за грішми. Баль буде нині.

Мері. Не новина. Потім вас піяків за ноги таскати треба.

Гари. А тебе, якось, не тягнув я також? При забаві всьо можна. Тільки, слухай бабо, намятай, аби я нині які центи дістав. Даром дав я тобі такий джяб, чи що?

Мері. Овва, що за джяб. Або-ж я не мала свого дому, чи що?

Гари. Не тра було кидати.

Мері. А чого-ж ти все юдив і юдив, га?

Гари. Добра я тобі хотів. Ліпше з Милійом, хоч не муж, як з твоїм чоловіком, що навіть найнта на пиво у хаті не має.

Мері. Наскучала ся я з ним. Бувало мало не загину. Єще поки хлопці на борді були, то єще яко тако, а коли всіх прогнав, так хоч гинь.

Гари. Бо ти дурна. Було одного тримати ся, а не до всіх зуби сушити. Як я у вас жив, правда, все гаразд було (обнимає єї і цілує).

Мері. А ти менї гляди, аби Милі того не догадав ся.

Гари. Не на дурня попала.

СЦЕНА 4.

Входить Майк, кладе три папіроси і єще дві цїлї пачки.

Майк. Ось вистане до вечера.

Гари. Ти, мой, то звідки?

Майк. По дорозї найшло ся. Жид старий, підслїпуватий, обернув ся за мечками, а ті пачки самі гуц менї в кишеню.

Мері. На молодого злодія і то добре.

Гари. Коби ще так і до салюну зайшов, здалоби ся. Гей, нема то у світї, як хитро, мудро жити.

Спів.

(арія: Чи то тая керниченька).

Всї.

Ой весело в сьвітї жити, то справдїшний рай,
Не журитись, не робити, їж, пий та гуляй.

Гей грай, грай музика,
Нічка не велика,
Враз настане день.
Хто сумує, той марнує молодий свій час.
Смерть за нами забанує, чорт пірве всїх нас.
Но хто нич не дбає,
Хто пе і гуляє,
То щасливий він.

(По співі).

Мері. А бо я знаю, що робити? Як бим знала, що Милі прийде на вечерю, то бим наготовила доброї закуски (легко гикнула). О, хтось мене згадує.

Гари. Певно, або єго жінка, або твій чоловік.

Мері. Шарап, не мішай ся до того. А мій. як би знав, де ми живем, певно би прийшов.

Майк. Не велике діло дізнати ся.

Мері. Дуже я єго бою ся. Не хочу з ним жити і кінець.

Майк. А як на суд піде, га?

Мері. За то суду нема. Або я що злого роблю? Служу за господиню і кінець. Біг би там дбав за него.

СЦЕНА 5.

Входять Кейда і Ені.

Кейда. Галов. Мері!

Гари (прискакує і обіймає еї). Галов май світгарт.

Кейда (відтручує его). Іди від мене, диви, цілу вестку помяв. Що тебе, боме, еще чорт не взяв.

Гари. Хиба разом з тобою.

Мері. Сїдайте дївчата. Щож Ені, як тобі служить ся?

(Ені і Кейда сїдають).

Ені. Добрі жиди, нїчого казати. Тільки жидівка, сказила ся, все підглядає, чи бас не крутить ся коло мене.

Кейда. То кожда так.

Ені. А він де тільки надибле, то чи погладить, чи поцїлує і все кводра менї в руки, а на двері оглядає ся.

Мері. Я за три роки служила у одного пана-жида. Добре менї було, дві сотки зложила. Та раз, без марницю, в ночи мене баска нагнала.

Гари. Що там жидівки, трястя їх мамі. Дївки, давайте кводра на пиво. Ені, давай з тих жидівських.

Ені. Пив бись. Єще чого не стало.

Гари. Як так, то сидїть собі самі, жидівські помийницї. Ходи, Майк, Милія встрічати.

(Майк і Гари виходять).

СЦЕНА 6.

Мері. Ені, Кейда.

Кейда. І як же тобі жиє ся?

Мері. Добре, а що вже весело, то весело.

Ені. Милі робить?

Мері. Єще би там. Тільки гроші прийдуть, він бізнес зачне. Або сальон або штор.

Кейда. А пє дуже?

Мері. Щоби дуже, то ні, так в міру, два рази на день пяним я його не виділа.

Ені. За жінку не згадує?

Мері. Ні словечком. Або-ж зле йому. Нині мабуть за грішми пішов. Тільки, що ті боми його обсіли, а він, як випє, то би сорочку зі себе дав. Но, я сиджу і сиджу, а тут пора що зготовити на вечеру. Ходіть дівчата, поможете.

(Всї три виходять).

СЦЕНА 7.

По хвили входить Максим.

Максим. Мабуть попав я. По острих ножах волів би я йти, як вступити у такий дім. Га, щож, нехай колись мої діти не плачуть на мене. (За сценою чути голосний сміх Мери). То вона сміє ся. А там двоє пісклят-дітий так гірко плаче і матер взиває. Гей, нема правди на світі (задумує ся).

(За сценою чути голос Мери). Я сама принесу, тільки що гроші возьму.

СЦЕНА 8.

Мері (стає у дверях). Се ти, Максиме? Зачим зайшов тутки? Мене шукаєш? (підходить близше).

Максим. Ні, Марино, я тебе не шукаю, а твої діти, що ти їх кинула, вони плачуть за тобою.

Мері. Велике мені діло діти. Віддай до сиротинця і кінець.

Максим. Жінко, таж нині німа звірина не відрече ся свого плоду, сука не відступить від щенят своїх.

Мері. А я не сука. Раз я сказала, що не хочу тебе знати, так не хочу.

Максим. І не жаль тобі тих дітий. Не встид, що люди пальцями на тебе показують?

Мері. А бо я що злого роблю? Служу і кінець. Може не вільно. А не подобає ся тобі, то йди до суду.

Максим. Не хочу я такої матери для своїх дітий, що аж судом еї стягати треба.

Мері. Попробуй силою тягнути. На ланьцух мене не візьмеш, нині прийду, завтра знов утечу.

Максим. Слухай, вертай до дітий. А ні, то я заберу їх до краю, і там коротати з ними буду

свій вік. Но Бог не простить тобі того.

Мері (до дверий). Гей, дівчата!

СЦЕНА 9.

Входить Кейда і Ені.

Мері. Дивіть, який ксендз увійшов ту в хату. Казаня мені каже. Так, при людях, знай, що волю жида, ніґра, як тебе. І на очи не показуй ся мені. Не видала шляхтича. Диви, який красавець.

Максим. Жінко, вздержи язик. Бог мене скарає на дітях, єсли коли я був злий для тебе. Я робив, руки відрабляв. А ти не глузуй, бо диви ся, ті руки здорові єще, (дуже сильно) єще зможуть удушити таку змію-гадюку, як ти.

Кейда і Ені (кричать). Йой, мордувати хоче! (утікають).

СЦЕНА 10.

На порозі стає Милі.

Милі. А се що такого у мойому гавзі? Ти чого ту зайшов?

Максим. Не тебе видіти, а єї, матір моіх дітий.

Милі. Так і виноси ся здоровий, поки кости цілі.

Мері. Мільку, вижени єго, дай на поліцію знати, аби не важив ся мене напаствувати.

Максим. Я йду! Но слухайте! У тебе, чоловіче, також діти, не дай Боже, аби вони тілько терпіли, що мої. Я їх клясти не буду, а тобі — най Бог простить (відходить).

СЦЕНА 11.

Милі, Мері.

Мері. Видиш, напасть.

Милі. Може й сама його тутки тягнеш?

Мері (гладить його попід бороду). Що тобі, мій соколику. Я єго? Навідженого? Прийшов, пішов. Ось дівчата свідками.

СЦЕНА 12.

Входять Кейда і Ені.

Ені. А я страх налякалась, гірше, як колись своєї жидівки.

Милі. Що там таке. Мері, готов вечерю, гості будуть. Чого нам журити ся. Гроші є, бізнес буде. Як гуляти, то гуляти (сідає до стола).

(Мері сідає єму на коліна).

Мері. А чого-ж би купити?

[redacted] Свиню цілу купуй. Мяса і телячого і свинячого, курий кілька, паїв, айскріму. Капусти їсти не буду. Не даром я богацький син. Ну, мерщій. А ви, дівки, сідайте біля мене.

СЦЕНА 13.

Милі. Так має бути. З роду на пана я родив ся, не на хлопа. Правда, дівки (пригортає обі до себе).

Ені. Йой, як би Мері вздріла.

Милі. А вона жінка мені, чи що?

СЦЕНА 14.

Входить Гари і Майк, оба несуть фляшки і ставляють на столї.

Гари. Дотаскали. Аж кортїло на дорозї спробувати, та якось не ладно.

Майк. Є вино й солодка і гірка горівка.

Милі. Гей, Мері, шклянок давай, їсти неси.

(Гари вибігає, за хвилю вносить шклянки, ставить перед усїми).

Милі. Я виски не хочу, вина менї (бере фляшку). Мері, ходи скоро.

СЦЕНА 15.

Мері вносить миски з їдою.

Милі (наливає їй). Пий, бабо, тілько нашого, що жиємо. (Всї пють). І еще наливай. Не бій ся, гроший як у жида. І еще будуть (пє).

Мері. Дай, Милянцю, я сховаю гроші.

Милі. Або їм зле у мене, що?

Мері. То ти менї не віриш?

Милі. Що там пусте балакати. Пийте! (п'є).

Гари. Де там у нас, на селї, пив хто таке вино.

Майк. А квасу з вогірків не напив би ся.

Милі. Що там старий край. Ґодегел з ним. Тутки я пан і все. (До Мері). Ти чого надула ся, га? (Саджає еї на колїна). Зле тобі тутки, що?

Гари (до Ени). А ти, жидівська сороко, що? Ходи крутанини (тягне еї на середину і крутить ся з нею).

Майк (до Кейди). Кейда, ми від мачохи чи як?

Кейда. Відчепи ся.

Майк. Ходи, бо як тя вріжу в галамаґу, то сейчас підеш.

Мері. Іди, коли тя так ладно просить.

(Майк насильно тягне Кейду і йде з нею крутити ся. Милі пє і дає зі своєї шклянки пити Мері, та цїлує його. По хвили тамті устають крутити ся).

Гари. Коби музики, тоби раз.

Милі. Будуть і музики. Гроші є. Най всї знають, що пан гуляє нинї.

Спів.

(арія: Ой не стій під вікном).

Не журись, не сумуй,

Пригорнись, поцілуй.
Погуляти не біда,
Дівчинонько молода.

*

Закуси, попивай,
Що Біг дасть, не питай.
Не жури ся тим гріхом,
Що гуляла з козаком.
(По співі).

(Гари хватає з миски цілий ланц франкфортерів, що держать ся з собою, кидає один кінець Майкови, той бере в зуби, Гари з другого кінця і так танцюють. Всї сміють ся).

Милі. А то видумали. Пийте, дївчата!

СЦЕНА 16.

Входить Осип, чесний старик, літ 50.

Осип. Слава Ісусу! Що в постї гуляєте?

(Мері зіскакує з колїн Милія і стає біля него).

Милі. А ту в Америцї, який піст, га? Сїдайте дядьку, може вип'єте.

Осип. Нї, Омельку, я не пю нїчого

Мері. То закусїть.

Осип. Не оскоромив ся я за цїле житє в пістний день мясом, то і тепер того не зроблю.

Гари (окружив Осипа з заду і насильно пакує йому в губу кусень ковбаси). Ану попробуйте.

Осип (відтручує його). Іди негіднику. Пошануй мій старий волос.

Милі. Гари, шарап! Що-ж принесли ви нам, дядьку?

Осип. Письмо я тобі приніс від твоєї жінки. Ось воно (дає лист). Писали до мене, і до тебе долучили, просять, абись перечитав.

Милі (кладе на боці). Буде час. Тепер я забавний.

Осип. Пишуть, що мама дуже хорували і діти.

Милі. Тай подужали. Що пишуть, то й сам почитаю (пє).

Осип. І мама дуже просять, аби ти не продавав Мендлеви поля і щоби ти не зробив так, як той блудний син, що

Маеток взяв,
Не попращав
Отця старого,
Ні роду свого.
І сам помчав
В далекий світ.
Там блудно жив,

День, ніч, гуляв,
Все змарнував,
Майно пропив
І марно згиб.

Гари. Дивіть, які цікаві байки ви, дядьку, знаете. Ану еще за нікля.

Милі. Що я роблю, то роблю, всім зась до того. Чуете? Марную, то свое, не чуже

Мері. Певно, що так.

Осип (встае). Тебе, жінко, я не знаю. А се син моеї рідної сестри. Кому-ж памятати о нім, як не мені? Омельку, глянь на Бога; на жінку, на діти згадай, на тата, на маму, на руський свій нарід. Люди пальцем показують на тебе... Зле жиеш, чужі діти плачуть на тебе.

Милі (зривае ся). Ба, а се що? У мому домі? Ти псе старий, підеш ти? (До Гария і Майка). Хлопці, за двері з ним. Щоб слідом его тут не пахло.

(Гари і Майк хватають Осипа за руки, той отрясае ся від них).

Осип. Сам я іду. Боже прости вам.

Мері. А в карчило його. Диви, який научитель.

СЦЕНА 17.

Ті без Осипа.

Милі (сїдае, по хвили пе цїлу шклянку вина. Мери за той час взяла письмо і спрятала за пазуху). Письмо менї положи до моеї скринки. Е, що там на старого ворона оглядати ся.

Мері (гладить його). Певно, що так, закуси Мільку. Ану, дївчата, якої веселої.

(Милі пе).

СЦЕНА 18.

Входить Піяковський, дуже бідний.

Піяковський. Пшепрашам, чи ту мешка пан Омелян? Мам честь пригадати ся, естем пан Піяковський.

Милі (зриває ся). Гей, та то наш писар. Вас що тут принесло.

Піяковський. Біда, як ся каже.

Гари. Піяковський, і ти тутки? (Хватае его руку і стискае так, що той аж козака гуляе).

Милі. Мері, то есть мій краян. Сеґан Піяковський. Дайте йому пити (саджае його). Чого-ж ти ту їхав?

Піяковський (пе одну і другу). Через злих людий. Очернили мене, наговорили і зі встиду я ледво ту дістав ся. А тут нїхто мене не поратуе.

Милі (уже сильно пяний). Як то нїхто. А я що? Дїд чи хлоп? (Витягае жміт гроший і кладе перед себе). На, десятку маеш (пе).

Мері сідає Милійови на коліна, Ені з заду чіпає ся его плеча, Кейда так само, Гари і Майк найблизше них, писар сховав гроші і хапчиво їсть).

Мері. А мені, соколику, нічого? Я-ж твоя Мері.

Милі (дає їй десятку). На, знай пана. Гей дівки, котра мене поцілує, дам по пятці.

(Кейда і Ені нараз голосно его цілують).

Гари. А нам, товаришам своїм, нічого? Я-ж тебе привіз.

(Милі дає всім по пятці).

Мері. Єще одну дай, а я куплю собі золотий зинґарок.

(Ве чіпають ся Мілія).

Милі (встає, держить гроші в обох пригорщах). То сховаю, бізнес заложу. (Незамітно пятка єму падає). Так, сховаю, бізнес заложу. (Виходить заточуючись, а всї крім Піяковського за ним з криком): Милянцю, серце, дай єще.

СЦЕНА 19.

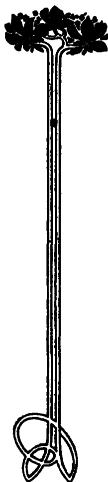
Піяковський сам.

Піяковський (встає). Хе, хе, хе, добре я трафив. (тягне з фляшки). Буде можна відпочати у краяна. (Дивить ся на землю і піднимає пятку). Хе, хе, хе, то сховаю. (Ховає пятку, на-

пихає усї кишенї мясом, дві фляшки тащить також). І то сховаю, бізнес заложу. Хе, хе, хе.

Куртина спадає.

Конець другого акту.

АКТ III.

Сцена та сама, як у другому акті, тільки на боці стоїть ліжко або мала софка.

СЦЕНА 1.

Мері і Гари сидять при столі.

Гари. Деж він пішов?

Мері. Казав, що душно йому у хаті. Най йде, куда хоче. Щоби був у шпитали еще лежав, а тут нудить собою.

Гари. Думаєш, що будуть тримати без гроший? А скоро пішли ті гроші, за пару місяців і нічо нема.

Мері. Най би був дбав за них. Я йому казала сипати грішми? Купив шторик, може я не дбала за бізнес?

Гари. За свій, то правда.

Мері. Тільки ти не пащекуй. Мало сиґаретків і кендів і ковбас ти набрав, а може цента я взяла від тебе? Ну, за три місяці зі штору ні сліду. А сам він що? На Ену пів сотки видав. Кейді зинґарик купив, а решту з тим злодієм Піяковським пропив. Тепер зі шпиталю нагнали, нехай робить собі, що хоче.

Гари. А що-ж з нами буде?

Мері. Отсе менї журба. Що, на світї місця нема вже?

Гари. Як се, я мав би остати сам тутки?

Мері. Що менї з тобою? Абись еще не пив то друге дїло, а так бомом хвалити ся буду, чи що?

Гари. Пити, не пити, все умреш. А кидати не кидай мене. Ми-ж тільки часів знаємо ся.

Мері. Шкода часу на балачку. Йди тепер де хочеш, а я вечером поїду до Ню Йорку. Хочеш їхати, будь на дипі, то може тя возьму, а нї, то з Богом.

СЦЕНА 2.

Входить Милі, страшно винужденїлий, зі слїдами слабости.

Милі (сїдає на кріслї). Мері, менї би молока.

Мері. А де-ж менї взяти его? Хибаж украсти, чи що? Цента не маю одного, а він молока хоче.

Милі. Таж еще колись у тебе була десятка, чи й більше навіть.

Мері. Була, то моя заслуженина. Дармо я тобі робила?

Милі. Так ти кажеш? Коли у мене були сотки, тодї ти уміла дбати за мене, а тепер я гину

на очах твоїх і тільки відвдяки від тебе.

Мері. Слухай, чи я тобі жінка, чи що? Платив ти мені, я тобі робила, не маєш чим платити, моїй службі кінець.

Гари. Певно, що так.

Милі. І ти, ніби приятель так кажеш? Се за моє добро заплата.

Гари. Е, таких приятелів. На мене богато не видав, а було дівкам зиґарків не купувати. То й все. Що там згадувати все, що було. Ґуд бай Чалий (виходить).

СЦЕНА 3.

Милі і Мері.

Милі. Де я розум мав братати ся з ними. (По хвили): Душно мені, у грудях палить... В очах темніє. (Мері за той час з другої кімнати виносить пакташку). Ні помочи, ні розради. (Глядить великими очима на Меру). А ти куда йдеш?

Мері. Чогож мені тут еще сидіти? З голоду помирати? Завтра так чи сяк з хати вигонять за рент. Піду я глядіти для себе хліба.

Милі. А я? Де-ж я ся дію, слабий, нещасний?

Мері. Не моє се діло У тебе тутки дядько є, до него йди. А я мужня жінка, у мене дітп Було

не гуляти, а тепер... е що там казати, ґуд бай Чалий (виходить).

СЦЕНА 4.

Милі сам.

Милі. Всї кинули. Сам, без нікого (встає). Щоби було кому хотяй до шпиталю провести. Ніхто й не загляне. А колись у мене було тільки приятелїв. (Глядить по кишенях). Десь мав я єще пару центів? Чи не в куферку вони? (Іде до куферка, отвирає, шукає). Нема... Все забрала. (Витягає лист). Що се? (Сїдає на ліжку чи на софіцї). Письмо... від... жінки... Нї, не стану я єго читати... Забув я на них... Но нї, перечитаю, все одно, нехай хотя знаю, як кленуть вони мене (роздирає). "Дорогий, єдиний мій мужу!" (Говорить): Як се? Вона мене називає і дорогим і єдиним? (По хвили читає): "I я і дїти, ми рано і у вечер молимо ся Богу, щоби ти, мій мужу, був щасливий і не забув на нас. Кождого дня, кождої години ми згадуємо на тебе і ждемо твого повороту. Що нам люди пишуть ми не віримо. Ти наш і наш все останеш. Воля твоя продати ґрунт, роби, як сам знаєш, коби тільки не в жидівські руки. О се одно тебеі тато і мама і я і дїти, хотя малї, просимо. А згадувати тебе будемо за то при кождій Службі, при кождій молитві. Бо ми всї

так тебе любимо..." (опускає лист з рук, говорить): Так вона пише... А я. Я й не думав о них... (хватає ся за грудь). Як ту пече страшно! (Падає на ліжко, чи софку). Горе, горе мені окаянному! Забув я на Бога, забув на кров свою... Там вони чесні, праві, а тут я... Юда проклятий! (По хвили): Води, чарку води!... Нема кому подати. Там у нас, в домі вітця мого, там пес не жажде води, а я тут найгірший всіх. А вони, вони люблять мене, вони молять ся за мене. (По хвили): Боже, прости, прости, прости! (Лежить без чутя майже. Сцена затемнює ся до половини. З одної куліси до другої переходять німо, без житя у твари, наче неживі: Олена і двоє дітий, при виході в другу кулісу звертають ся до ліжка і простягають всї троє до него руки, почім німо виходять. Повне світло). Жінка, діти! (Світло погасає; Антін і Анна німо переходять сцену і так само простягають до него руки, почім відходять. Повне світло). Отець, мати... (Падає в обморок).

СЦЕНА 5.

Входить Піяковський.

Піяковський (глядить на ліжко). Аве! (глядить у двері другої кімнати). Ага, пташки фру, фру! А той, чи копита не натягнув? (Приглядає

ся Милійови). Єще нї, но як не нинї, то завтра. Гм, не богато дїла менї тутки. З паньством кінець. (Дивить ся на відкриту скринку). О, еще щось є (витягає дві сорочки і ковнїрик). І то придасть ся.

Милі (тихо). Води!

Піяковський. Води? Я би скорше водки випив. Нї, голубичку, бою ся я тобі води давати. Єще-б зашкодило. Лїпше най так остане. Ну, ґуд бай Чалий (виходить).

(Хвиля павзи).

СЦЕНА 6.

Милі сам.

Милі (як попередно). Води!.... Там всї вони, а я тутки... води.... Простїть... Блудний я син...

СЦЕНА 7.

Входить Осип.

Осип. А се що? Він сам, без памяти? (Підходить до него). Господи! він без памяти. (Вибігає приносить води і обливає нею лице Милія). Нещасний чоловік. (Підносить его голову): Омельку.

Милі (відкриває очи). Чи се ви, мамо?

Осип (кладе его голову на подушку). Омельку, се я, я, дядько твій.

Милі (відкриває очи) Дядько, то ви? Ви прийшли... Води дайте Христа ради!

Осип (подає воду). Пий синку, пий. Ми не дамо тобі пропасти.

Милі (підводить ся). Дядьку! Зле зі мною. Всї кинули. Сам я, гину, гину. А там вони... Тато, мама, жінка, діти.... Дядьку, бою ся умирати. Бог, суд... .(падає).

Осип. Бог простить і всї простять. Наш ти, наша руська кров; гріха в нас много, но і жалю много. Як тобі, лекше?

Милі. Не знаю. Здаєсь спати хочеть ся. Скажіть менї дядьку, скажіть що такого аби я уснув так солодко, як тоді коли єще малим був.

Осип. Так слухай:

В пустини, гень далеко,
Де вовк на жир все жде,
Посеред вічної спеки
Там свинї син пасе.
І голодом конає,
З посухи умирає
І в нуждї він сягає
По корм, який їдять
Ті свинї.
А думки все ся мчать:
Там нинї

В отсій годині
У рідній там країні
Ніхто там голоду не знає,
Наємник кождий має
Доволі хліба і страви,
Лиш я оден лукавий
І грішний я тут погибаю
Коли згадаю
Мій гріх тяжкий.

. . . .

О, отче мій!
Отцем прощеня раз ще будь!
У бідну грудь
Пішли спасеня ти надію.
Дивись, я гибну ту і млію.
Но встану я:
До стіп отця
Припаду, заридаю
І скажу так:
Перед небом і тобою
Я согрішив.
Я гріх свій знаю.
Не то, щоб жив
Я у хоромах і палаті,
Но як остатний і проклятий
Слуга, наємник і батрак.

Хочу ізмити всї провини.
О, отче добрий і єдиний
Споглянь на мене з висоти,
Прости, прости, прости!

. . . .

Отець простив.

Милі. Отче прости!

Осип. Так синку проси еще і матери прощеня. Она, та Русь свята, та єдина Мати, і вона простить, тільки моли о се, а щиро.

Милі (ледви чутно). Мати, прости! (Засипляє).

Осип (кладе руку на єго голову, тихо і поважно): Єсли-б гріхи твої були як кров і китайка, я обмию їх і лїпше сніга очищу тя.

(Світло гасне на сценї, або можна устроїти другу маленьку куртину з арґантини. По хвили світло бє сильнїйше, при Милїю стоять всї: Антін, Анна, Олена, дїти з простягненими до него руками, сейчас куртина спадає. Або можна се і пропустити.)

Кінець третого акту.

АКТ IV.

Сцена як у першому акті.

СЦЕНА 1.

Анна і Олена сидять на лаві, діти бавлять ся серед хати, перед образами лямпадка.

Олена. Ні чутки, ні вістки. Може і погиб де.

Анна. Ні, Олено, моє серце звістило би менї се. Приступив блуд до него, та (поважно) слухай дитино. Не дасть Бог єму пропасти. Я тисячні клала поклони, я Богу молила ся, я ночий недоспала, а вірувала, що діти мої все остануть такими, якими хотіла я їх мати. І він не пропаде, повір менї.

Олена. Бог говорить устами вашими. І я передаю ся Йому і знаю, що дітий моїх не оставить він спротами. Бо я, я також мати.

У мене діти, дивіть, ті діти,
Будучність наша, наша надія.
І як без батька дітям тим жити,
Чи прийде вітер, чи суховія,
Хто сохранить їх, хто їх огріє.
Дивіть, землична, вона омліє,
Як батько-сонце єй не огріє.
А нам як жити, скажіть, як жити,
У мене діти, нещасні діти.

Анна. Будь певна, що ті діти, вони останутъ тим, чим ти їх хотїла мати, коли родила їх, чесними, руськими, нашими.

СЦЕНА 2

Входить Стеха.

Стеха. Ну, всегда тільки піклуєте ся і піклуєте. Чого журити ся, більшому горю не бути.

Анна. І ти, Стехо, такого не кажи. Що дасть Біг, то дасть, а против волї Його не нам іти, не нам у прю з Ним ставати.

Стеха. Та бо вам нїчо дивити ся, а отсе усї люди сміють ся, що наша земля, за яку тато так дбали, пішла у жидівські руки. Атже вона дідівська, прадїдівська. А через кого?

Олена. Не суди його. Се-ж брат твій. А ті дїти то його дїти.

Стеха. Сестро, чи я його суджу? Не вже-ж він не наш, не рідний? А тільки жаль, що так низько, так гіршно відрік ся він тебе і дїтий.

Олена. Остав Стеха, нї слова більше. Як і що він робив, то він віддасть суд за то, но при менї, при єго жінцї, нї слова об тім. Він мій муж, за него я постою хотяй і житєм.

Стеха. І не в думцї менї з'обиджати єго. Тобі він муж, а менї брат, однаково любимо єго. Що-ж мамо, давно не були у нас?

Анна. Ой доню, доню, куда менї старечими ногами йти на конець села. Відбігли ви, діточки, від мене, одно на конець села, друге до Америки, та у серцю мому які ви близькі, неначе би тоді, коли всї малими у ніг моїх іграли.

СЦЕНА 3.

Входить Терешко.

Терешко. Сла-ава Су-су-су...

Анна. Сїдайте, Терешку. Що принесли нам?

Терешко. Пан мача-а-альник про-осили, аби ваш ґа-ґазда до них за-айшли.

Олена. Тата нема. Но як прийдуть, то ми їм скажемо.

Терешко. А від О-омелька вістки не-нема? Шкода, до-о-брий був.

Олена. Дякую вам. Терешку, за добре слово.

Терешко. Пе-евно, що він ве-верне, менї снило ся, що так....

Анна. І за се спасибіг. Для него у нас одні і ті самі серця.

СЦЕНА 4.

Входить Антін і Павло.

Антін. О, і Терешко тутки. Певно начальник кличе. Скажіть, що скоро і прийду. А тепер устав я трохи (сїдає).

Павло. Всї ми разом, а де-ж Стехо твій Василь?

Стеха. У него нинї дїла стільки а стільки. Він розглядує усї книжки і читальнї і каси і крамницї. Богацько центів прийшло для нас з Америки.

Антін (понуро). Видів я, тільки одного імени нема там. Покарав мене Бог.

Олена. Тату, дивіть на тї дїточки, вони просять помилуваня за него. Не дорікайте.

Антін. І не думаю. Що-ж Павле, як воля твоя, перечитай менї, знаєш се, що так плїняє моє серце. Не довгий вік мій. Знаю се, та тільки одно хотів би я видїти, сповнене сна, який снить ся менї так часто.

Павло. Так за блудного сина перечитати вам? У мене тільки конець того.

Анна. Читай, сину, той конець то сам мід на серця наші.

Павло. Най буде по вашому. (Іде, бере книжку і вертає). Тільки, що тепер не так легко вернути із пустинї. Бо та пустиня, то море і глубоке і далеке (розгортає книжку).

Стеха. Ти-б читав скорше, а не роздумував.

Павло (читає):

Отець прощає.
В обійми сина принимає,
Цілує щиро, повідає:
Щаслив,
Хто все на Бога уповає,
Такого Бог не оставляє.
Отсе мій син ожив,
Із смерти встав, Бог гріх простив,
А я, прощати я не в праві,
Я можу тілько більш любити.
Нехай-же син мій в княжній славі
Зачне так жити,
Як сам задумав, коли мир
Вступив у нього там в пустини.
А я взиваю всїх вас нинї
На пир.
На пир прощеня всї прийдіть!.

. . . . . .

Антін. Щасливий отець. Що дав би я, за те, щоби наш Омелько вернув.

Павло. За що, тату? За то, що прогайнував нашу працю? Що там, у Америцї, жиє, як татарин який? Е, аж лячно слухати того (виходить).

Анна. Нема мира між нами, забуває Бог про нас.

СЦЕНА 5.

Павло вертає.

Павло. Простіть, тату, зле я зробив, що виступив словом против свого брата. Хто знає, що з ним. А ви відпустіть з ласки вашої.

Антін. Всї ми люди і стільки, один грішить у малому, другий у великому. А судя нам всім — сам Бог.

Спів.

Всї:

Блудним сином світ блукає,
Хоче щастя і не знає,
Що то щасте є між нами,
А ми допчемо ногами
Наше щасте і не бачим.

*

І ридаєм, гірко плачем,
Що та доля, як лебідка,
Промовляє тільки зрідка
До серденька і питає,
Чом людство усе блукає
І ночує десь під тином,
Чом ми вічно блудним сином.

Олена і Павло.

Блудним сином, Русе Мати,
Рід наш вічно ме блукати.

Поки того не спізнає,
Що Русь єдности бажає.

(Всї повтаряють послїдні слова).

(По співі).

Антін. Аж лекше на серци. Ну, унучата, ходіть трохи до мене. (Дїти бігнуть на залюбки). Ось ту сідайте на колїна (саджає їх), щож любите дідуся?

Олена. Єще би їм не любити за добро ваше. Без вас вони бездомні сироти (плаче).

Анна. Не плач, Олено! Бог знає, що робить.

Антін. А терпен спасен.

СЦЕНА 6.

Вбігає Терешко.

Терешко. Бі-бі-бійте ся Бо-бога... та-та-та новина, та-та-та....

Анна. Щож такого?

Терешко. Та-та-та... .я-я-я... Так-так-так... (задиханий сїдає на лавку). Не-не могу сказати.

СЦЕНА 7.

Входять, скілько мога, на сцену людий у народних уборах.

Антін. Господи, що се такого? (Стає з Анною супроти головних дверий).

ЧИСЛО 16
ВИДАВНИЦТВО РУСЬКОЇ КНИГАРНІ
В СКРЕНТОН, ПА.

В неволі темноти.

Комедія з життя русько-американського народа у 3 актах.

Написав Єроним Луцик.

1914.
З УНІВЕРЗАЛЬНОЇ ДРУКАРНІ
(Universal Printing Co.)
SCRANTON, PA.

Особи.

ІВАН, літ 60.

ОДАРКА, его жінка, літ 50.

МИХАЙЛО, їх син, літ 26.

ОЛЯ, его жінка, літ 20.

КАТЕРИНА, дочка Івана, літ 20.

ФРЕНК, жилець Івана, літ 25.

ИРОЦЬ, сусїд Івана, літ 55.

ДОЦЯ, его жінка, літ 50.

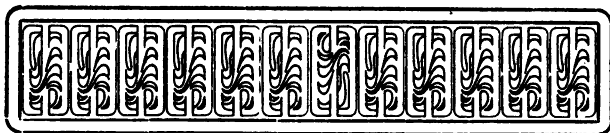
ПЕТРО, брат Івана, літ 40.

РОМАН, літ 30.

ОЛЕКСА, літ 30.

ЄРУЛЬ, літ 45.

Річ дїє ся в закутах Америки у нашу добу. Між 1 а 2 актом минає 4 днї, між 2 а 3 одна ніч.

АКТ І.

Сцена представляє собою звичайну кімнату, ось таку, у яких в Америці жиють наші переселенці, тільки без ліжок. На стіні висить всяка одежа. Одні двері на вулицю, другі до дальшої кімнати. Стіл, кілька крісел. Кімната здраджує велике занедбане. У куті між иншими причандалами й мітла.

СЦЕНА 1.

Одарка і Іван стоять по середині сцени, супроти себе.

Одарка. Се й затям собі, щобись без Петра мені не вертав. А вернеш напитий, то тям собі, що тебе жде.

Іван. Ну, як, таж чоловік не худоба, має свій онір, прийду до салуну за Петром, то на сухо й не остану.

Одарка. Роби, як знаєш, а мерщій мені назад і то з братом. Хоче діло кінчати, най кінчає, а ні то обійде ся. Мені гроший треба, хоч й гинь.

Іван. Певно, що треба. Робота не

йде, а як іде, то християнин не все робити годен. Так, хибань і піду. А... слухай, Одарко, нїби, на той конець, як би вже кунтракт нинї зробили, то якось випадає, нїби могорич.

Одарка. Не твоє дїло. Идиж за Петром, а тям на себе.

Іван. Го, го, у мене розум; з глуздів не зійшов (виходить).

СЦЕНА 2.

Одарка сама.

Одарка. Ледво виправила я старого бандура. Нераз то і терпцю не стає з ним. Людоньки мої, чи є де біднїйше сотворінє, як кождісенька жінка. Скільки я зі своїм напіклую ся, і прошу і сварю і кулака не пожалую, нічо не поможе. Бовван, тай тілько. А ту і син мудрагель, а невістка, то раз цяця, слова не промовить, а тілько дивить ся як вовк на телята і комітує собі. Далаб я їй, та щож, синок дбає о ню... ет, нема правди на світї.

СЦЕНА 3.

Френк і Одарка.

Френк (виставляє голову з бічних дверий). Пст, ґаздине, нема нікого?

Одарка. Самісінька я.

Френк (входить, бере єї одною рукою в пів і цілує голосно в лице). Ось так, а тепер на другу сторону (цілує в друге). Бігме, як тебе не бачу, то вяну і сохну, а як зобачу, то бим тя з'їв.

Одарка. Не сором вам таке казати? Я мужня жінка.

Френк. Що там такий чоловік! Як за цента файка. Серцю не прикажеш. Як раз я тебе полюбив, то пропало.

Одарка. Не вам мене любити! Я-ж вже не молода і лице вже не таке, як колись було.

Френк. Що там лице, я плюю на лице, я серце кохаю. Тільки знаєш, Одарцуню, що пити ся хоче, як грім, а ту цента нема. Пейди не можу відібра-

ти, пожичити нема де. Дай пів доляра. а принесу такої, що твої сиві очи (пригортає єї) посинїють від неї.

Одарка. У мене всего кводра в кишени. Нинї має Петро гроші дати за той ґрунт, що від нас купує, він же на днях їде до краю.

Френк. То добре, буде могорич. А кводра, серденько, дай, бо умру з туги за сальоном.

Одарка. Сейчас принесу. Тільки уважайте, аби ви ся по пяному з чим не виговорили. А то, знаєте, люди зараз би мене взяли на язики.

Френк. Я? Аби менї язик покрутило, єсли-б я кому що сказав. Го, го, го, я не хлоп, я джентельмен, скорше мене повісять, а слова від мене нїхто не почує. Ну, мерщій, давай центи. (Одарка виходить).

СЦЕНА 4.

Френк сам.

Френк. Тфу, волївби я чортяку у

саму пику поцілувати, як отсю погань. А що-ж вдієш? Їсти дасть, цент, хоч послідний, а дасть, і так латає християнин біду. Вона вірить в мою любов, а я в її пароги і кводри.

СЦЕНА 5.

Входить Одарка.

Одарка. На силу назбирала пів доляра. Ось вам, коли конечно треба.

Френк. Спасибі. Я все кажу, то такої зірочки, такої пташки, такої золотої стріткарочки, як ти, Одарцю, і під сонцем нема. Так, оставай здорова (скоро вибігає).

СЦЕНА 6.

Одарка сама.

Одарка. І яка се нечиста сила у тому коханю? Хлопець молодий і як мальований, а залюбив ся в мені до невтямку. Ніби то кажуть, що гріх, а щож робити, коли з таким гріхом якось добре і солодко. Ну і не видно нікого з наших. Синок з невісткою десь певно

по читальнях лазять, а старого єще не видно. Ей, щоби тільки Петро покінчив діло, то хто зна, як буде. Добре Френк каже, що не бідувати мені так.

СЦЕНА 7.

Входить Доця.

Доця. Слава сусу, кумусенько.

Одарка. На віки сла, кумцю. (Підводить єї до крісла). Зробіть ласку, сідайте! (сідають).

Доця. Кумусю, я до вас просто від Сруля. Кажу вам кумендія. Позасідали разом, ваш і мій її Петро і підслїпуватий Криворучка і пють вам до нестямку. Я до свого делікатно, по божому, а сказив ся-б ти, пянице, абись ослїп, як твій кум, що з тобою рило мочить, а він, кумо, злодій окаянний, мене, вибачайте, в лице, (Плаче).

Одарка. Я свому наказувала, не не смій пити. Но зайду я сама за ним, чекай небоже, дам я тобі!

Доця. Підім кумцю. А, що ми, бід-

ні невісти, не маємо перенести. Як день, так й ніч терпимо та плачемо. (Плаче).

Одарка. І потїхи нїякої (плаче).

Доця. Нї розрадоньки, кумо. (Плачуть обі, очи закриті запасками).

СЦЕНА 8.

Входить на послїдні слова Френк і стає тихо по серединї і обіймає обі руками за шиї.

Френк. А може й найшла-б ся потїха. Ха, ха, молодички і плачуть. Цур на плач, поки ми молоді.

(Доця і Одарка, обі, наче-б удивлені, обертають ся до него).

Доця. Там то раз налякали.

Одарка. Най би так наші хлопи таке узріли.

Френк. Що там хлопи! Аби ми здорові жили. А, вось і потїха (витягає фляшку). Випємо.

Доця. А деж би я пила? Я з роду не вживаю. Хиба, як вже мене дуже замлоїть.

Одарка. А тепер вас від жалю не млоїть?

Френк (за той час приніс чарку і наливає). Ну, до вас і до ваших чудних очий! (співає).

Чудні очи, хто вас знає,
Той вас щиро покохає,
Чи то в Доцї, чи в Одарки
Висьте гідні вічно чарки.

Доця. Страх, як то ладно (приймає чарку з рук Френка і пє). До вас, кумусенько.

(Френк подає дальше Одарці).

Одарка. А все я кажу, що нема біднїйшої товарини на світї, як жінка. Ну, на здорове всім, а нашим пяницям на безголове. Аби світа не виділи божого (пє).

Доця. І я так кажу (плаче).

Френк. Гей, баби, показили ся, чи що? Лихом об землю, чого плакати (обіймає їх, як передше).

Одарка. Певно, кумо, як менї хто

в дорогу влїзе, я єму кулаком між очи, хай знає!.

Френк. Таке то й люблю.

Доця. Ходім, Одарко, поступимо до мене. Там старий має єще одну фляшку розольки, ходім, на злість випємо, я єму покажу, що горівки у себе терпіти не буду. (До Френка). І ви пaничу, ходїть (усміхає ся до него).

Френк. (Незнатно цїлує єї). Хиба підведу вас.

(Всї виходять).

СЦЕНА 9.

По хвили входить Михайло і Оля, обоє чисто убрані, по недїльному.

Михайло. Стид і ганьба! На старі лїта впускати в хату якогось волоцюгу і єще по вулицях водити ся з ним.

Оля. Михайле, се не наше дїло судити. Може злого в тім нїчо нема, тільки, що люди сміють ся.

Михайло. А там скажуть, що всї кури родом чубаті. Той Френк, то про-

сто гольтїпака і кінець. Нїчо не робить, людий обдурює, що слово то нова брехня і сидить тутки вже три місяці даром.

Оля. Не наш хлїб їсть, не нарікаймо.

Михайло. Як не наш! Мало лїт наробив ся я на них. Таж тато тільки деколи роблять, та яка їх робота? Кейда на службі, та вона не дасть на дім нї цента. Ой, надоїло менї то житє серед темноти і гріха.

Оля. Потерпи до часу. Ти знаєш, що і я не мало муку терпіти.

Михайло. Я знаю се і воно мене найбільше болить, що так невинно чіпають ся тебе.

Оля. Се-ж звичайна доля невістки. Оставити їх, значить ся, зіпхати їх живими в яму. А в Бозї надія, що й у ту хату може блиснути луч лїпшої долї і зарево просвіти.

Михайло. Хто-б не рад тому! Но як довго приходить ся на то ждати.

Двоснів.

(на арію: Віють вітри).

Темно в коло, лячно в коло,
ніч нас покриває,
Серце тужить, серце вяне,
як на се згадає.
*
Світ науки, луч просвіти,
він для нас незнаний.
Блудить брат наш, світом нудить,
глупотою пяний.
*
Доле наша, злидна доле,
встань і відміни ся.
Руський роде, ти просни ся
і добра учи ся.
*
Тілько в труді і науці
є житя основа.
До просвіти, Русе Мати,
все Ти будь готова.

(По співі).

Михайло. Мало хто у нас о тім знає і хоче знати. Я; Олю, маю зайти

єще до Семена, бо-ж маємо рішити читальняні діла. Хиба ходи зі мною, а потім вернемо на вечерю. (Відходять).

СЦЕНА 10.

По хвили входять Кейда і Френк.

Кейда. Хто би Вам там вірив! Ви, що скажете, то инакше. Коли ви правду говорите?

Френк. Я вам скажу правду. Коли я скажу „бігме", то брешу, але як скажу „далебіг", то бігме, що правду кажу.

Кейда. А се, що ви менї на дорозї казали, то також правда?

Френк. Бігме, що так! (Підводить єї до зеркала). Дивіть, яка з нас хороша пара. Зі свічкою краспюї не найдете (цілує єї).

Кейда. Дайте спокій, я не люблю того.

Френк. Як же буде?

Кейда. Або я знаю як?

Френк. Ти, дівчино, май розум,

коли щастє лучає ся. Я не простий хлоп, я всї школи кінчив. Тільки слухай мене. Поїдемо до Ню Йорку, я дістану роботу в банку, за яких трийцять долярів на місяць. Піду там що дня на яких дві—три годинї, а потім все з тобою, при твоїм серденьку, мій ти голубе сизий. (Пригортає єї і цїлує).

Кейда. А бо я знаю, як? Щоби ту весїлє, то нехай. там; поїхати далеко. хто зна, що може вийти з того?.

Френк. Ох, яка ти невірна. Там тільки прийдем і до ксендза. Гавтомобілом поїдеш до церкви. А гостї, які будуть! Тут всї стануть відраджувати, звичайно з заздрости, відволїкуть, а тут піст: Нї, Кейда, як не хочеш, щоби я зівяв, як той хабаз при дорозї, то послухай мене.

Кейда. Сама не знаю, що робити. А гроші конечно треба у перед слати?

Френк. Депазит мусить ся дати у перід. За то яке місце у першому банку.

Кейда. Я маю півтора сотки у банку. Щоби знати, що то напевно...

Френк. (Клякає перед нею). Я присягаю тобі на все, на моє сумління, на мої латані чоботи, що все буде, як слід. Від нині ти моя жінка, а за два дни ксендз остатне скаже слово (встає). Тільки нікому ні слова.

Кейда, Ну, то прийдіть завтра рано до мене, я вам дам книжку, возьміть, що треба і відіпліть, аби тільки зради якої не було.

Френк, Кейда, я гонорний чоловік (обіймає і шепче їй до уха).

СЦЕНА 11.

(За сценою голос Івана): Та чого хочеш, навіжена.

(Голос Одарки) Чекай, я тобі покажу, чого я хочу.

Френк (до Кейди). Ані слова нікокому!

(Вбігає Іван, за ним Одарка).

Іван. Як не самовита, кидає ся по шинках на чоловіка.

Одарка. Мало тобі, то єще більше приложу. Казала я, не сиди, не пий, а Петра приведи. А він, стара собака, на трост бере і напиває.

Іван. Часами і випити годить ся. А чіпати свого рідного чоловіка у салуні, то наскуда. Хто голова в гавзї, ти, чи я?

Спів
(арія: Як я була молодиця).

Іван. Добра жінка не лютує
І за хлопом не пантрує,
Сидить в хатї і чекає
Чи муж з коршми не вертає 2

Одарка. Добра жінка має дбати,
Щоби муж тримав ся хати,
А не хоче? Вражий сину,
Затягну тя за чуприну. 2

Всї. За чуприну не годить ся,
Бо від того хлоп казить ся,
І казить ся ще і лає,
Як до дому повертає. 2

Одарка (рівночасно).
Най казить ся, най і лає,
Но до дому най вертає.

Іван. А я, бачиш, не чваню ся,
Но і жінки не бою ся,
Нехай тільки попробує,
А спізнає і почує. 2

Одарка. Тю, тю, дурню, ти чваниш ся
Що, ось, жінки не боїш ся,
(Хватає мітлу) Маєш тутка, ще раз маєш,
Тепер жінку спамятаєш.

(Іван митьком вліз під стіл, Одарка штуркає там мітлою, по хвили умучена кидає мітлу і виходить на середину сцени).

Іван. А ти, жінко, стрепени ся,
А ти, жінко, схамени ся,
Не вжеж мене зачіпати,
Я господар тої хати. 2

Одарка. Знай же, мужу, стрепени ся
Знай же, мужу, схамени ся,
Тепер будеш добре знати,
Хто господар тої хати. 2

СЦЕНА 12.

Входить Проць, захмелений.

Проць. Хе, хе, хе, свате Іване, а ви що під столом робите, хе, хе, хе.

Іван (вилазить). Кводра впала, треба було підняти.

Проць. Хе, хе, хе, буде на пиво.

Одарка. Сказили би ся ви з вашим пивом. Ні не будете пити. Френк, зробіть ласку, збіжіть до Сруля, нехай дасть на мене два пайнти виски, а пива не хочу у мому домі.

Проць. Хе, хе, хе, Сруль і сам ту йде і Петра веде. Тільки Петро трохи теє, ніби так, хе, хе, хе (сідає).

Одарка. Слухай, старий, ти мені до нічого не мішай ся... Або купує ґрунт, або ні, а гаяти ся мені з ним нема коли.

СЦЕНА 13.

Входить Сруль і Петро.

Сруль. Ну, ми прийшло.

Петро. На силу таскають чоловіка (сідає).

Сруль. Слухайте, Іван і ви, Одарке. Ваш брат Петро, воно їде до краю і хоче купити від вас вашу частку, там, в краю.

Одарка. Що там довго говорити. Нехай кладе гроші на стіл і кінчено.

Петро. Гроші у мене є, то сюр! Лиш скільки ви хочете?

Сруль. На що питати? То вже зроблене всьо. Ти, Петре, даш сто долари, а вони тобі папір, на маєш. А могорич на половину.

Іван. Ґрунт в двоє більше вартує.

Сруль. Що вартує! Бери єму на плечі і неси тутки. Таке мецп. Ну, згода?

Одарка. Давно була-б згода, абп гроші були.

Петро. Давайте кунтракт, то будуть гроші.

Кейда. Тату, таж там і наша частка.

Одарка. Не пащекуй! Поки отець, мати, тутки, то нема тобі ніякої частки. Чула?

Сруль (ставить фляшку на столї). То най стоїть. Наперед бізнес. Нам не

треба іти до мого офіс, я буду ту кунтракт робити. Френк, ти будеш писало, я тобі дармо не схочу, іди принеси пейпер, інк і перо! На маєш десять центи. А не пропий.

(Френк виходить).

Іван. Що правда, то жаль ґрунту.

Проць. Хе, хе, хе, певно, що жаль.

Одарка. Що там жаль, аби ми здорові були.

Сруль. І грошики мали. Сотка, то цілий банк.

Іван. А все земля землею, з неї ніхто хлопа не скине. Можебись. Петре, що накинув.

Петро. Анї цента. Гондерт далерс кеш, невер май, дацо-ол, джізус-крайс, ґодегел!

Сруль. Два згоди нема!

Френк (вносить папір, чорнило, перо і приступає до стола). Гей, постерайте тутки!

Одарка (запаскою обтирає стіл).

Френк (сїдає за стіл, всї єго окружають).

Спів

(на арію: Щож я буду бідний діяв).

Пиш писарю жалібненько,
Пиш писарю нам дрібненько,
Хай земличка не почує,
Що її другий вже купує. 2

*

Пиш писарю, ми підпишем,
Могорича не залишим.
Най земличка не голосить,
Що роса на ню не росить. 2

(Серед співу Проць стягнув зі стола фляшку і дудлить з неї).

(По співі).

Сруль. Ну зачинаймо. Френк, пиши! (Френк мачає перо, а чорнило капає єму на папір, він злизує язиком).

Сруль. Чихо, пша! (диктує). Контракт купна і віспржедарже!

Френк (повтаряє). Спржедаже!

Сруль. Си ґіт. Ти, свиня, не пиши, „си ґіт“!

Одарка. Страх, як мудро.

Сруль. Я, подпісани, пан Ян Держиморда, син... (до Івана) як твій тато був і мама?

Іван. Тато Терешко, а мама Ганка...

Сруль (диктує). Син, з тата Ганка, з маме Терешко, вуродзони в Сорокові, від Бімковского повіта, нї разу з кримінал не карани, в войскем не служив, я з моя жінки, Одарки Цапихе, я буду спродати... Помалої, все а ґіт? (дивить ся на письмо). Що то є? Чого то інк так капнуло і ту і там, то не ґіт. Так, а зой, я буду спродавати... Тепер ти, Петро, ходи ту, то тепер ти... (Петро опирає ся о стіл і перевертає чорнило).

Сруль. Що то є, хлоп то все свиня. Чого ти то вивернуло?

(Кейда скоро хустинкою стирає чорнило, і небачно ховає хустинку до кишенї).

Сруль. А си ґіт! Трошки похляпане, то ніц, воно єще ліпше. Ну, ти,

голиńі панич, пипи, (диктує)... буду спродавати на мій брат Петро Держиморда... так, морда, що воно тото морда їде до старе край. То я єму буду продати моє частке ґрунт, по тате і маме, за сто долари з американьске кеш, на віки, віки, аж до мого і його і моя жінка Одарка Цапиха смерти.

(Одарка плаче в голос).

Сруль. За ѓо ґрунт Петро платить кеш, гондерт далерс. А я, Іван з власне рука підписую то контракт, що його писав пан Сруль Злодій, я йому підписую з праве руки з хрестик, при швидки. Петро Держиморда заплатило сто даллер, а за фатиґе пану Сруль двайцять даллер.

Петро. Ти сказив ся, ци що?

Сруль. таке право, така таксе! На що я маю канцеляріє? Га? Ну, Петро, ти плати і будемо підписати. Френк, пиши, з яке то день було.

(Петро скидає черевик, панчоху і

витягає з неї гроші, числить, решту назад ховає).

Сруль. Ну, Іван, давай рука до пера.

С п і в.

Всї. Гей, Іване не журп ся,
Гей, Іване, підпиши ся,
Най землиця не банує,
Що Петро єї купує.

(Іван з трудом робить знак на папері),

Сруль. Тепер Одарки Цап.

Одарка, Присясти, що бою ся (підходить до стола, Френк ніби для помочи обіймає єї в пів, вона робить знак).

Сруль. Петро, гроші, ну! (числить). Я за своє не бою ся, я маю час! Ту, Іван, маєте сто доляри, то ваше. Ти Петро, підпиши собі, чекай, ту, (до Френка) Френк, покажи єму, ну так. То вже все ґіт. А за швидка, то я підпишу і Френк, то вже потому.

Френк. Аж зіпрів я.

Кейда. Чекай, я тебе обітру (скоро, не тямучи, витягає хустинку і обтирає єго так, що він цілий замараний чорнилом).

Проць. Хе, хе, хе, а то що стало ся?

Одарка. Сказила ся дївка.

Френк. Паскудний кавалок.

Сруль. Ну, ну, писок єму ся зітре.

(Одарка обтирає єго ручником;

Сруль бере папір з собою).

Сруль. Гроші сховайте, а як нї, то давайте на мій банк.

Одарка. І в дома є де сховати (бере гроші за пазуху).

(Френк відходить обмити ся; Кейда за ним).

Іван. Та тепер хиба могорич.

Сруль. Я приніс, де є?

Іван. Жінко, ти сховала фляшку?

Одарка. Дивіть, на очи не виділа. Таж на столї вона стояла.

Сруль. Я не знаю, хто украв. Я

не маю коли. Я йду. А ти, Петре, приходи за шифкарте. (Виходить).

СЦЕНА 14.

Ті самі, без Сруля, Френка і Кейди.

Петро. Ну, як, де трінк подів ся?

Одарка. Чи я знаю? Може ти, Іване, сховав? О, ти майстер до того!

Іван. Абим до смерти в губі ні каплї не мав, як я видів.

Одарка. Чув хто таке. видите раз.

СЦЕНА 15.

Входить Френк і Кейда.

Іван. Ти, мой, писар, віддай виску. Ту другого такого цікавого нема, як ти.

Френк. А ви що, хочете по зубах? Кого ви злодієм робите?

Проць. Хе, хе, хе, беруть ся до паничів.

Одарка. Та, по якому, щоби в хаті нічого лишити не можна. А Френка не чіпайте ся. Коли-ж міг взяти, як писав.

Проць. Хе, хе, хе, певно жид взяв, він цікавий на таке.

Френк (підіймов несподівано до Проця і витягає фляшку до половини вже порожну). А то що?

Іван. Нібп кум, а злодіи.

Проць. Хе, хе, хе, бігме, не я. Певно хтось підложив.

Петро. Тобі би за то зуби вибити. Ну памятай собі. Як би не то, що ми оба разом в лакоиі сідили, то я би тебе научив. Най там, зачинай, Іване!

(Френк сідає і що хвиля моргає очима то на Кейду, то на Одарку. Іван зачинає почастунок. Петро випив і співає).

Спів

(арія: Звичайна коломийка).

Петро. Не буду я, добрі люди,
По шапах робити,
Буду в краю курку їсти,
Мід, горівку пити.

Всї (на арію: Верховино)

Поїдеш там у рідний край,
Вступили в корчемку на пиво,
Тоді то там на нас згадай
І пий сивуху щасливо.

*

Петро. А як баба не захоче
Варити по панськи,
Я заїду межи очи
По американськи.

*

Всї. Милїйше там, лїпше, як тут,
Достаток хлїба і сала.
І люди там весело пють,
Щоби недоля пропала.

(**Коломийка**).

Виnєм чарку на охоту,
А за тим поправим,
Всяке горе і турботу
На боцї оставим.

Іван. Пий, брате Петре, до мене, таж ми два братя, як двоє очий в голові.

Одарка. Або музиків давайте, або що, бо так мені на серци тяжко, що аж гей!

Процьь. Хе, хе, хе, і мені так.

Петро. Ґрунт мій, ваші гроші, дац олрай. Ставлю кек пива, знайте пана.

Процьь. Хе, хе, хе, мудро каже.

Френк. Гурей, містер Піт!

Петро. Що ти мені „пітаєш“! Диви, бома, свині зі мною пас, чи що?

Одарка. Чого-ж ви хочете від него? Зле вам, що кунтракту написав, га?

Петро. Я нічого не кажу: Нехай собі жиє, і свиня також хоче жити. Наливайте! Буду пити аж до ранка.

СЦЕНА 16.

Входить Михайло і Оля.

Процьь. Хе, хе, хе і молоді прийшли.

Михайло. Чи се правда, батьку, що ви продали ґрунт?

Одарка. А як продали, то що, тобі яке до того діло, га?

Михайло. Комуж-ж діло, як не мені? На що-ж я давав вам все гроші, як не на той ґрунт?

Іван. Нїби так, та инакше вийшло.

Одарка. А їсти тобі хто давав, як ти був малим щенюком?

Михайло. Ви, мамо, відзивайте ся до мене, як до чоловіка.

Одарка. Овва, що менї зробиш? Може станеш бити? Добре тебе жінка научила, бодай не сконала.

Оля. Чого-ж ви від мене хочете, чим я винна?

(Френк і Кейда виходять до другого руму).

Михайло. Досить вже того. Нї я вам нїчого не зробив, нї вона. На вас ми обоє робили, не на себе. Я остатки давав, а за мою працю ви себе труткою поїли, а жида збогачали. Той кусник землї давно мій, бо я єго сплатив. Та більше глузувати над нами не будете. Оставайте самі з темнотою, плюгавте

в собі образ божий, нехай за вас і через вас всї висмівають руський рід. Я з жінкою виберу ся нині-завтра з того дому, робіть самі на себе. Ходи, Олю, не нам тут місце.

(Михайло і Оля відходять).

СЦЕНА 16.

Ті самі без них.

Одарка. Іди, йди, зломи губу! Томся доховала. А все через тебе, старий! З малку було бити і мордувати злодія!

Петро. Ви ся сваріть, або ні, а я хочу пити, дацо-ол! Ходіть до Сруля, я трітую.

Іван. Хиба ходім.

(Іван, Петро, Проць відходять).

СЦЕНА 17.

Одарка (сидить при столї). Ох, аж дихати не могу. (Бере фляшку і глядить до світла). Все випили, бодай ся показили... Рідної матери гунцват не пошанує.

СЦЕНА 18.

Входить Кейда.

Одарка. А Френк де?

Кейда. Вам що до Френка. Чи ви, мамо, сказили ся, чи що, при людях завертаєте на него очима, та встид, ганьба, за то. Чи ви дівка, чи що?

Одарка. І ти єще будеш пащекувати? Та я тобі кости поломлю. (Хватає за мітлу, але Кейда видирає і кидає в кут).

Кейда. Ну, ну, бук два кінці має. Мама, не мама, а в Америці мами нема. Дивіть, хлопця ся старій захотіло (вибігає).

СЦЕНА 19.

Одарка. Ой, гину, конаю, шляк мене трафить. То раз діти. Ой, ой, омліваю.

СЦЕНА 20.

Вбігає Френк.

Френк. Що таке?

Одарка. Френцуню, соколику, голу-

бе мій, омліваю, ай, або виски, або води...

(Френк виливає на ню горня води).

Одарка. Янголику мій... ой... поцілуй мене...

Френк (до сцени). Пси-б тобі писки лизали, не я...

Куртина спадає.

АКТ II.

СЦЕНА 1.

Кейда і Френк.

Кейда. Я тільки на хвильку забігла. Що-ж, післав ти гроші?

Френк. Єще не відібрав з банку. Не було коли. Так завтра вечером їдем?

Кейда. Не знаю сама, як і що. Якось мені так дивно. Або-ж я не дївка, як другі, чому утїкати з відсіля?

Френк. Говори до гори! У мене часу нема гаїти ся. На віщо менї водити ся ту три недїли, коли там раз два, не оглянеш ся, а вже й по весїлю. А й пан директор банку хоче бути на весїлю.

Кейда. Все би воно лїпше ту було.

Френк. Хиба ти слїпа, не видиш, як твоя мати за мною слїпаками водить. Єще якої біди натворить тутка на весїлю.

Кейда. Такі то мами тепер. А на

злість їм поїду, нехай пукне з зависти, як увидить наш пікчер.

Френк. Лахів богато не треба. Я тобі все покуплю по панськи, калап з лисячим хвостом, бо тепер так носять. А їсти будемо як пани, штейк з цебулею і айскрим з кечепом.

Кейда. Як так, то так. Я завтра зійду зі служби і ту зайду, а вечером поїдем.

Френк. Так, то розумію (цілує єї).

Кейда. Забарила ся я, а там мої жиди казять ся, єще обірве що з пейди. Ходім чим швидше. (Виходять).

СЦЕНА 2.

Входять Іван, Одарка, Доця.

Одарка. Кажи собі, що хочеш, а гостини робити не буду.

Іван. Як-же так. Брат їде до краю, тож попращатись треба.

Доця. Сама річ, бо приїде там, то висмівати вас буде.

Одарка. Людоньки, кого гостити.

Таж він три дни пяний, як колода.

Іван. Пяний не пяний, а брат братом, все своя кров. Гроші у нас, фалабу, є.

Одарка. А не діждеш ти, щоби я рухала ті гроші. Вони мої і більш не рушу я їх. До банку віддам. Хочеш гостини, то йди, шукай гроший.

Іван. А де-ж найти? Хиба в Петра пожичу. Коби знати, де він є?

Доця. Куме, з моїм Процем до Сруля пішли.

Іван. Хиба-же так, то й я за ними.

Одарка. А не запий ся на смерть, памятай собі.

Іван. Або-ж я з таких? Або-ж я тебе не шаную?

С п і в.

Іван. Чи я тебе, жінко, може
не шаную?
Чи я може, жінко, за домом ночую?
Ой, жінко, жінко, жінко не дивуй,
Тай твого Іванця, та твого Іванця
поцілуй!

Одарка. Чи ти, мій Іване,
блекоту обїв ся?
Чи ти, мій Іване, на старість сказив ся?
Ой, мужу, мужу, розум чейже май
І з очий чим скорше, і з очий чим
скорше ісчезай!

Разом всї троє.
Де муж тай жінка за чуби все ся друть,
Де в ранцї, в полудне, у вечір в купцї
пють,
Там чорт їх не минає,
І там ся називає
Справдїшний пекла рай. 2.
(По співі).

Одарка. Кумусенько, підїть і ви, то й вашого витягнете, инакше Петро не піде. А ти, старий, богато не сїпай ся, ґальон виски буде досить.

Доця. Ходїть-же, куме!
(Іван і Доця виходять).

СЦЕНА 3.

Одарка (сама). На силу позбула ся. Ну й лекше в хатї. Синок винїс ся, не-

вістка на очах не стає. Тільки, де то Френка нема. Бідака, єще й не обідав нині. Добрий хлопець. По руках мене цілує, зіркою називає. Коби так за молодих літ було. Е, або то що, я стара? А старі не люди?

СЦЕНА 4.

Входить Френк, а побачивши Одарку, цофає ся і входить голосно плачучи.

Френк. Ой, ой, головонько моя бідна.

Одарка. А тобі що, дитинко?

Френк (сідає). Ой не питайте, ой, ой, ой.

Одарка (стає коло него). Скажи, сердечний, що ся лучило?

Френк. Померла, померла!

Одарка. Господи, хто такий?

Френк. Рідна моя мамуня. Одну я мав, а ту прийшло письмо, що взяла, натягнула ноги, й умерла. А хто єї там поховає і за які гроші?

Одарка. Ой, аж в печінках мене

закололо. Та хто казав, що взяла й померла?

Френк. Письмо менї прислали. Нї на похорон післати, нї душеньки єї святої чим помянути. Мамусенько моя рідна...

Одарка. Не плач, соколику, мій голубнку дорогий, не плач, бо я не витримаю (плаче).

Френк. Мамусенько моя!

Одарка. Френцуню мій!

Френк. А хто-ж мене потїшить?

Одарка. А я тебе потїшу.

Френк. Хто мене поратує?

Одарка. Я тебе поратую.

Френк. Хто менї дасть десятку?

Одарка. Я тобі дам десятку.

Френк (вже без плачу, пригортаючи єї до себе). Даж, але не брешеш?

Одарка (гладить єго). Дам, серце, тільки не побивай ся.

Френк. А я попа наділю, за єї душечку поставлю свічечку й на похорон

пішлю. Ну, давай скорійш, поки нікого нема в хаті. Де у тебе гроші?

Одарка. Ось тут в скринці, під замком. Не дай Біг, аби пропали. Видиш, Михайло виніс ся, то й гроша в хаті треба. (Витягає з кишені ключ, відчиняє скринку, бушує у ній, витягає десятку, скринку замикає, ключ держить у руках). На-ж тобі, маєш, доробиш ся, віддаш. Я-б тобі неба прихилила.

Френк (одною рукою бере гроші, другою держить другу руку Одарки, пригортає єї до себе і цілує). Моє ти, не знати що, мій голубе сизий.

Одарка. Не цілуй. Бій ся Бога, щоби хто не заздрів, а то людська обмова буде.

Френк (дуже осторожно відбирає їй ключ і дає другий). Хотяй би й весь світ видів, зась кому до того, я тебе люблю і конець.

Одарка. Гріх таке казати. А ти і

не їв еще нічого. Скажи, що тобі, чи штейку, чи порчансу, чи може балони? (При тім ховає ключ в кишеню).

Френк. Ні, не буду я їсти. Піду по мамі плакати. Хибабисьте ковбаси усмажили, то може-б від жалю покушав.

Одарка. Як ковбаси, то ковбаси, збігну до бучера. (Вибігає).

СЦЕНА 5.

Френк (сам). Аби ти тілько літ прожила, скільки разів мені вже мама умирала, тоби вже було гаразд. Де, як де, а ту заробок найде ся. А там шукай вітра в поли.

СЦЕНА 6.

Вбігає Сруль.

Сруль. Петра тут нема?

Френк. Нема!

Сруль. Де воно пропадає? Я єму купило все файн на дороге, чому воно ходить по всі шинки, а не сидить в мене? Ти, Френк, слухай! То дурне бабе, воно має сотку, а гундерт даллер. То

ти єму намов, щоби воно дало ті гроші на мій банк, я тобі дам за то геф-тен даллер заробити.

Френк. А де-ж вона мене послухає?

Струль. А кому послухає, як не тобі? Воно на тебе собі дивит, страх дивит. То таке старе бабе, воно собі напє то і думає, що має вісїмнайцять літ. А той Петро, то паскудне має натуре.

СЦЕНА 7,

Входять Іван, Доця, Проць.

Струль. Що то у вас свято, що нїчо не робите?

Проць. Хе, хе, хе, чому не робимо. Робимо.

Струль. Що ви робите?

Проць. Хе, хе, хе, Петра глядимо.

Струль. І я єму шукаю. А де воно є?

Іван. В шинку.

Струль. Як то в шинку? А в котре?

Іван. Коби ми знали, де, самі-б там зайшли.

(Проць сідає і дрімає).

Іван. Слухайте, пане Срулю! Знаєте, що Петро їде. Треба би гостину справити. А ту цента нема.

Сруль. Чи ти ся сказило? Та-ж ви маєте ціле сотке.

Іван. Не хоче баба міняти. Каже, цілу до банку дасть.

Сруль. А у мене не є банк?

Доця. Таки казали, що до вас ладуть.

Сруль. Я не вірую на то. Хиба вона саме скаже.

Іван. Чому би не сказала! (кличе) Одарко, де ти! Ходи скоро тутки!

Одарка. Нема коли, ковбасу смажу. Як є діло, то ходи сюда.

Іван. Зробіть ласку, пане Срулю, ходіть!

Сруль. Я добрий, я піду, чому ні.

(Іван і Сруль відходять).

СЦЕНА 8.

Френк, Доця, Проць, той спить.

Френк (обходить Доцю з заду, за-

тикає їй очи і цїлує; та нїби боронить ся). Пст, тихо, нехай старий спить.

Доця (відзиває ся, нїби засоромлена). А вам що ся стало, цїлувати ся хочете?

Френк. Хорошу молодицю поцїлувати, то не гріх. То все, Доцю, з жалю. Тато менї померли, нинї письмо прийшло. А в мене нї цента одного, хотьби на мшу дати. Пожич, серце, хотяй пятку. Бігме, що віддам, а я-ж тебе так люблю (пригортає її).

Доця. Френцуню, з душі бим дала, та у мене нї дудки нема. Старий має мати яких пару центів, та при собі носить.

Френк. То пожич собі від него. Видиш, як солодко дрімає.

Доця. Йой, а як би прокинув ся?

Френк (дуже тихо). А що-ж, жінцї пожартувати не можна, та єще за душу мого тата? (Насильно підводить Доцю до Проця).

Доця (тихесенько). Ой бою ся! (всуває руку Процеви до кишені і витягає пулярес, отверає, виймає два доляри, дає Френкови. Вкладає пулярес Процеви до кишені, той простягає ся і мурмочить що-то під носом).

Доця (відзиває ся). Ой, як бє ся моє серце, ой! Всего мав сім долярів, вже-ж не можна більше взяти.

Френк. Добре й то і на, маєш (хватає єї в пів і цілує).

(В тій хвили за сценою чути голос Сруля): Ну, ну, Одарка, я вам крикну, вивайт!

Проць (по словах: „вивайт", підскакує, протирає очи і видить, що Френк цілує Доцю). Тфу, огида! Хе, хе, хе! Та ти, хлопче, мою бабу цілуєш? А вже-ж єї, заслиняної, й пес би не лизнув, хе, хе, хе.

Френк. То на жарт, дядьку, я пробував, чи від неї горївкою на тягне.

Проць. Хе, хе, хе, а нехай там тебе...

СЦЕНА 9.

Входять Іван, Одарка, Сруль.

Сруль. Аби ви знали, що я добрий, ну, маєте тутки пять даллерс на тото хазер, чи що там, а вудки й пиво то осібно у мене.

Проць. А нехай тя там, хе, хе, хе.

Іван. Що вам, Процю, снило ся, що?

Доця. Що там дурневи приснить ся.

Одарка. Так, ти, Іване, ідіть з кумом за паном Срулем і принесіть, що треба, а я з кумою купимо що на закуски. Як попращати брата, то попращати, най здоровий не вертає.

Спів

(арія: Ми в луг підем всї з косами)..

Всї. Хто до краю повертає,
Най розкаже там,
Як ся тутки проживає
Всяким темнякам.
Що за морем так, як слїд,
Прославляють хруня рід.

2

Сруль. Ай вай, як то ладно.

*

Всї. Темняками ми остали,
Хоч над нами день,
І тому нас всї назвали
Мудрими, як пень.
Нас, як хочеш назшвай,
Тільки нас не зачіпай. 2

Сруль. Так має бути, кождий є своє пан.

СЦЕНА 10.

Входить Роман і Олекса.

Роман. Слава Богу!

Іван. Ніби на віки! А що скажете нового?

Роман. Ми збираємо на нашу читальню, в якій мають учити ся і наші дїти і старші. як любити св. Русь і як жити для єї і свого добра. Так просимо, причиніть ся до загального добра і офіруйте пару центів.

Іван. На читальню! Ба, де гроша взяти, робота не йде...

Олекса. Ваш син-же голова читальнї, то і для вас честь.

Одарка. То то та сама, злодіїн, читальня, га? То так ви єго научили читати, що тата, мами, не шанує? Гей, де моя мітла, я вам дам читальню...

Сруль. Так, так, добре кажете.

Одарка. З хати менї, диви, чоловік цента жадний, а той єще жабрає.

Роман. Не кричїть, ми і так чуємо. Хочете остати темними, незрячими, оставайте, нам не дїло до того. Нинї чужинцї на вас пальцями показують, а колись дїти проклинати вас будуть. З тим і останьте здорові.

(Роман і Олекса виходять).

СЦЕНА 11.

Попередні без Романа і Олекси.

Сруль. Ви, Одарке, дурна бабе, а мудро сказало на них. За тоє дам від себе таке фляшке, що сам цимес. Ну, злий я жид?

(Френк і Іван підносять жида в го-

ру, Одарка, Доця і Проць беруть їх в колесо і співають).

С п і в.

Всї. Не потрібно нам науки,
Все то пустота,
Нам лиш фляшку дайте в руки,
Гурей, темнота!
А хто вчений губу стуль,
Бо так каже мистер Сруль. 2

(Спускають жида).

Сруль Ну, зробім собі ходити.

(Всї виходять крім Френка. Одарка вертає ся з за дверий, підбігає до него і цїлує єго).

Одарка. Соколику мій, там ковбаса в кухни. (Вибігає).

СЦЕНА 12.

Френк сам.

Френк. Потребую твоєї ковбаси. Ну, Френк, до роботи і в ноги. Будуть мене поминати до віку, до суду. За годину їде трен, нема що зволїкати. Коби хто не підийшов. (Оглядає вікна і двері). Нема... Так до дїла. (Виймає

ключ, відчиняє скринку, витягає завинені в шматї гроші і ховає за пазуху, почім замикає скринку). Ось і маєш бабо, банк. На що їм гроші. Має взяти Сруль, волю я. Тепер хиба нема що чекати. Менї не першина таке. Будуть Френка шукати, а Гриця не найдуть. Не даром дурнями родили ся. Гм, якось воно не честно так без пращаня іти. Хиба би їм письмо написати. Можна, тепер не скоро вернуть.

(За сценою чути голос Петра): Аспиські двері, нї руш, не хотять самі відчинити ся.

Френк. Маєш, лїзе сновида в хату. (Йде і відчиняє двері).

СЦЕНА 13.

Входить Петро до безтямя пяний.

Петро. На силу дійшов. Гей, мой, спати хочу.

Френк. А деж ви були?

Петро. Спати хочу, чуєш? Ту, на лаві, я пан. Гроші маю, всьо маю,

їду до краю, чув, я пан! (Кладе ся на лаві).

Френк. Чекайте, я вам подушку підложу. (Виходить).

СЦЕНА 14.

Петро сам.

Петро. Приїду до жінки, гроші привезу. Як що не те, не так, то вибю, нехай знає, з ким діло... (Засипляє).

Френк (несе подушку). Петре, ну, піднесіть голову. Де там, як камінь заснув. (Надумує ся). Чекай но, небоже, я тобі ще ліпше постелю. (Заглядає у вікно і двері, вертає до Петра). На що тебе мають черевики гнести? (Легенько розвязує Петрови черевик, зтягає і виймає з него в шматині гроші. Говорить тихесенько:) Як щастє, то щастє. (Легенько натягає черевик і завязує). От, спи, добрий чоловіче. Тепер я просто у Канаду, та своїми дорогами. (Стає на середині сцени).

Петро (через сон). Жінко, миску пирогів і курку на стіл. Видиш, що я з дороги...

Френк. Прощайте тепер всі, і ти Кейда, і стара Одарка і дурна Дозька. А ти, Петре, там в краю поклони ся всїм від мене. Ґуд бай, кумпанія. (Бере зі стїни оверковт, натягає на себе і виходить).

СЦЕНА 16.

Петро (через сон). Сметани до пирогів, знай, що пан з Ямерики приїхав.

Куртина спадає.

АКТ III.

Сцена так само, як в першім і другім акті.

СЦЕНА 1.

Петро спить на лаві, як при кінци другого акту. Входить Іван заспаний, знать, що до спаня не розбирав ся, іде, бере дзбан з водою і жадно пє.

Іван. Ой, палить же, палить. Де до біса так голова розболіла і обручами єї не зібєш. Диви, а Петро єще спить, здорово спить чоловяга. Може би так розбудити, нехай би очуняв ся, можна би і клинок клинцем, як той каже. (Рухає Петра). Петре, прокинь ся, гріх день гаяти, таж від вчера вечера спиш. Ну же, вставай!

Петро (через сон). Геть жінко, не займай, чуєш. (Через сон відвертає руку і попадає Івана в саме лице).

Іван. Видиш аспидського сина. На бабу намірив ся, а рідного брата в пику попав. Хиба най спить. А де-ж моя Одарка, мабудь до штору пішла. (Сідає, обернений плечима до Петра). Тепер би

чого доброго поїсти. Капустиці сирої, або селедчика; ні, добре би було журу, або сирватки. Погляну, може що єсть. (Виходить, по хвили вертає, несе нательню, на ній смажена ковбаса, сїдає, як передше). Ковбаса, ніби добра річ, гм, (їсть), зимна, бо зимна, но ковбаса ковбасою. Тільки, що нинї ніби пятниця, гріх. Е, що там гріх, який гріх, хиба то, що з губи, а не до губи. Прийде смерть, антипко стане в головах, а там ударить грім...

(В ту хвилю Петро, як довгий, падає у снї на землю).

Іван. Господи! (Підскакує до гори). Уже і ударив грім (оглядає ся), тільки мабуть не в мене, а в Петра, (стає над ним). Ей, нажльопав ся ти, небоже, до нестямки.

СЦЕНА 2.

Входить Одарка.

Одарка. А се що такого?

Іван. Не знаю, чи єго шляк тра-

фив, чи так від себе упав. Хотів розбудити, де там. Спить, а по пиці бє?

Одарка. Так тягни его на постіль, чого ту в день лежати буде.

(Іван бере Петра під пахи і волїче его до другого руму).

Іван. Тяжкий же ти, небоже! Певно з ведро влив вчера в себе. (Виходить).

Одарка. Що се з Френком стало ся? В дома не ночував, мабуть жаль було самому з вечера оставати і пішов на сусїди. Добрий хлопчина.

Іван (вертає). На силу затаскав его, а на постіль нї думки. Нехай на земли полежить, скорше вивітріє. (Сїдає і їсть).

Одарка. А тобі від вчорашнього підхміля вивітріло, як?

Іван. Не цїлком еще. (Приглядає ся ковбасї). Гей, жінко, таж тут в ковбасї і какрочі є. З відкіля вони взяли ся?

Одарка. Дурний! З відкіля взяли ся. Таж воно сотворінє боже, також хоче жити.

Іван. Справдї, що так. (Відкидає що-то на землю і їсть дальше).

Одарка. А ти-б, Іване, не сидів, а оглянув ся за роботою. Михайло вимуфував, а рент треба платити. Я-ж з тої сотки не дам нї цента.

Іван. А Френк єще не платив?

Одарка. Що там Френк. Хлопчина не робить, з чого заплатить? Найде роботу, то віддасть.

Іван. Я нїчо не кажу, тільки, на що так богацько пащекує. Єму і ковбасу, і кишку, і пражену солонину, а все недогода.

Одарка. Е, не пащекуй, небоже. Лїпше йди до штору, принеси хлїба і мяса, треба снїданок ладнати. Ну, скорше, чого шваєш носом по пустій ринцї. Іди же!

Іван. Піти, піду. Тільки, що в головї неначе в млинї. Так кажеш, сирої капусти і сироватки?

Одарка. Сказив ся, бовдур. Хлїба

і порчапсу, цілих три фунти. Чекай. Возьми еще цибулї й соли. Стрівай. Шмальцю пів фунта, бараболь, як звичайно, одну головку капусти. Пожди. Як є сир, то возьми два фунти, нї, фунт з половиною, двоє яєць, муки. Ось і все. Стямив все?

Іван. Чому-ж би нї. Не нинїшний. (Іде до дверий і в самім порозї ударяє головою в голову Доцї). Який чорт! Еге, то ви, кумо Доцю? Вибачайте.

(Доця входить. Іван відходить).

СЦЕНА 3.

Доця. Як, кумо, виспали ся?

Одарка. Де би там. Як ви пішли, то ми зайшли еще до Моріца, гадаємо, чи там Петра нема. Нема. Найшла ся кумпанія, мало до рана не пересиділи. А мене змлоїло, сама не знаю, як домів залїзла, та еще з пяним, старим бовдуром.

Доця. А мій, кумо, сказив ся, чіпає ся, як пяний плота, що єму хтось

з пулярупна два доляри украв. Цілий день волочив ся, а намять має. Кажу, як до чоловіка, чи ти худобина, цілком з глуздів зійшов, чи що? А він, кумо, за палицю, ледво, що утікла я.

Одарка. Всї вони однакові. Або Петро. Де ми за ним не напукали ся, по всїх шинках. Нема й нема.

Доця. Аби не лучило ся що злого, часами горівка може запалити ся, або упаде під кару чоловік.

Одарка. Де там, кумо. Приходимо надіднем до дому, а він спить, ось тут на лаві, і до топер спить, на силу старий затаскав єго до бедруму.

Доця. А що-ж Френк, пішов до роботи?

Одарка. Де-ж для него у нас робота. Делїкатний; єму тільки пером писати. Не знаю де він, але дома не ночував.

Доця. З жалю, кумусенько. Хиба-ж не знаєте, що єму тато помер?

Одарка. Та де тато. Мама померла.

Доця. Говоріть, кумо. Присясти, що тато. Сам мені ось тутечки сказав, що тато.

Одарка. Що вам, кумо, такого, з мами, та еще чужої, тата робите. Я-ж ліпше знаю, він же плакав переді мною, каже: одну я мав, бідний, маму (плачучо), та й та померла.

Доця. Куда там. Ось мій Проць ту дрімав, а ваш пішов зі Срулем до вас ковбасу смажити, а він підійшов і (соромно) поцілував мене. Каже: то з жалю, бо тато мені померли.

Одарка (зриває ся). То ви, кумо, з жалю даєте ся цілувати? А може и сама еще до того притягаєш?

Доця (зриває ся). Або що? То лише вам можна? Абись знала, він сказав мені, що любить мене над все.

Одарка. Тебе, відьмо? Абись сконала за ту брехню!

Доця. Диви, нібгі то всі люди не

знають, що літаєш за ним, спокою єму не даєш!

Одарка. Хто таке каже?

Доця. Я, я, абись знала, що я!

Одарка. Ти? На-ж тобі! [хватає сї за хустку, Доця собі робить то саме і зачинають водити ся по сценї].

Доця. Чекай публїко! Подам я тебе до корту.

Одарка. Живцем тя удушу. Дам я тобі хлопця цїлувати.

СЦЕНА 4.

Входить Кейда.

Кейда (несе зі собою клуночок з річами). А се що? Мамо, що ви поза ранки шьов робите!

(Одарка і Доця пускають ся.)

Одарка (до Доцї). Пожди, не так я тобі єще доложу.

Доця. Зараз підеш до джелю, зараз, в ту мить! (вибігає).

СЦЕНА 5.

Одарка, Кейда.

Кейда. Що ви, мамо, за лоби берете ся. Атже Доця вам не дарує, вона звісна з того.

Одарка (засапана сідає). Ріпу на поли мені спалить. Диви на ню.

Кейда. За що вам пішло? Певно від вчера обі пяні.

Одарка. Пяні, не пяні, а тобі зась до того. Ти що, зі служби зійшла? Нахвалити ся не могла, а тепер кинула.

Кейда, Не ваше діло. А де Френк?

Одарка. Бог єго знає. Від вчера не ночував. Десь певно на сусідах. А тобі на що його?

Кейда. Треба, хотіла дещо поспитати.

Одарка. Чого ти, дївко, за ним літаєш, коли він на тебе і дивити ся не хоче.

Кейда. А ви як знаєте, чи хоче, чи не хоче?

Одарка. Або-ж я очий не маю, чи як?

Кейда. І я маю очи. Встид вам,

хоч ви мені нібн мама, встид вам, що на старі літа дурієте.

Одарка. Ти до кого таке кажеш? Хочеш, щобим і тебе спрала, як Доцю?

Кейда. То о се вам пішло? Добре знати.

СЦЕНА 6.

Входить Іван. Несе вязанку дров, мішок угля, фаску з москалїв, хлїб і мітлу.

Іван. Все приніс, а капусти і сироватки нема.

Одарка. Чи ти з глуздів зійшов? Що-ж ти наніс тутки?

Іван. Щось казала, то й приніс. З памяти не збило мене. (Іде до другого руму і сейчас вертає ся). А Френк десь гуляє, каже шторник, що видїв єго на дипі, мабуть дес поїхав.

Одарка. Де би там їхав, з жалю за матїрю тоскує, що померла.

СЦЕНА 7.

Входять Михайло і Оля.

Михайло. Слава Ісусу Христу! Прийшли ми забрати решту наших достатків. Ну, як проживаєте?

Іван. Як звичайно. Сідайте.

Оля (сідає). А ти, Катерино, зійшла зі служби?

Кейда. Навірило ся. Найду щось ліпшого.

Іван. Де-ж тепер живете?

Одарка. Що питаєш, треба тобі се знати.

Михайло. Живемо між чужими та в спокою. (Іде там, де висять річи). Десь не вижу мого оберковта.

Одарка. Десь повісив, там він і буде.

Михайло. Нема. Менї то дивно, бо вчера менї казали, що Френк мав єго на собі.

Одарка. Може через ошибку натягнув місто свого.

Іван. Що тобі, бабо. Та він з роду свого не мав.

Михайло. А де-ж він є, чи спить еще по панськи?

Одарка. Не знаю, бо не ночував в дома.

Оля. Може утік де з чужою одежиною?

Іван. Чому ні, лучає ся і таке.

Одарка. Що вам, за що судите хлопця. Пішов, то поверне, взяв, то й принесе.

(За сценою чути голос Петра). Гей, де я, що то є?

(Іван і Михайло ідуть за сцену).

Кейда (до себе). Чогось мені так лячно, чи Френкови не лучило ся що злого.

СЦЕНА 8.

Входить Петро, за ним Іван і Михайло.

Петро (в однім черевиці, другий несе у руках). Гей, люди, таж по грошах ні сліду. Ґвавт, всі гроші пропали.

Всі (в замішаню). Як, гроші пропали, з відки?.

Петро (падає на крісло). Тутки, в черевиці я носив, еще три сотки були.

Михайло. Де-ж ви бували вчера.

Петро. Де бував, то бував, а чобо-

та не скидав, і між людьми ніхто не міг скинути. Обікрали мене тутки, у вашому гавзї.

Одарка. Таж ми не знаємо, коли ви прийшли, бо нас не було.

Іван. Хиба оден Френк знає, бо він остав ся.

Одарка. Де би там Френк лакомив ся.

Михайло. Нїхто, тільки він. Забрав мій лах і обікрав дядька. Гей, розглянь-те ся по хатї, чи єще чого не достає?

Іван. А ти, Одарко, де маєш гроші?

Одарка. Не бій ся, вони у мене під замком.

Михайло. То нич, для злодїя нема замку, подивіть ся, мамо.

Одарка (витягає ключ з кишенї). Ключ в мене, а скринка цїла, видите (хоче ключ вложити, не йде). А се що, мабудь не той ключ.

Михайло (бере ключ). Таж се ключ від Френкової порожної скринки.

Одарка. Бігме, нїчо не пійму.

Петро. Люди, кличте поліцію, а чим я заїду до дому.

Михайло. Розбийте скринку (бере сокиру, підважує віко і відчиняє).

Одарка (шукає в скрині). Матїнько цудовна, нема гроший, хтось украв.

Іван. Диви, а то штудер, не злодїй.

Михайло. Ось, видите, кого ви в домі тримали, та еще єму догаджали.

Одарка. А де-ж би він то зробив, такий панич, такий делїкатний (ломить руки).

СЦЕНА 9.

Входить Сруль.

Сруль. Що, Петро, з тобою? Я шукаю і шукаю і найти не могу.

Петро. Дай менї спокій. А що я пічну?

Сруль. Що ся стало?

Іван. Біда й тільки.

Михайло. Френк обікрав дядька на три сотки, украв мамі сотку, взяв мій оберковт і пропав.

Одарка. Чекай, може то не він.

Сруль. Чому не він? Або воно не злодій? Як не хоче робити, а бреше, то певно злодій.

Петро. Як я заїду до жінки, до дітий?

Сруль. Ти, Петро, не жури собі. Ти не заїдеш, бо не поїдеш. А чому ти не тримало ся мене? Ну, пішки не заїдеш. Чекайте. Я буду зараз дати знати на поліц-стейшен, нехай шукають, то великі гроші. (Вибігає).

СЦЕНА 10.

Ті самі без жида.

Петро. Ліпше мені було під землю запасти ся.

Одарка. А де-ж моя праця?

Іван. Ти не побивай ся, Петре, бо єще заслабнеш. Може би тобі принести чим підкріпити ся, дрібняки маєш єще мати.

Одарка. Аби не сконав, хто мою працю взяв.

(Михайло, Кейда і Оля вже від хвилї вийшли до другого руму).

Іван. А хто-ж би взяв, як не той шибеник? Не даром ти єго, як пацюка, годувала.

СЦЕНА 11.

Входять Проць і Доця.

Проць. Хе, хе, хе! Що ви, кумо, до моєї баби до бійки ставите ся, хе, хе, хе. Хочете ганьби, чи як?

Іван. Що вам, Процю! Дивіть, у нас нещасте.

Проць. Хе, хе, хе, а яке?

Іван. Хтось обікрав Петра до чиста, а нам зі скринки витягнув цілу сотку, щосьмо взяли за ґрунт, і пропав.

Одарка. Аби конав і не сконав.

Проць. Хе, хе, хе! Менї також вчера якась чортівська сила два доляри витягла з пуляруша. А хто-ж би то обікрав вас так?

Іван. Хто-ж, тільки Френк, бо пропав десь.

СЦЕНА 12.

Входять Михайло, Оля, Кейда.

Михайло. З річний більше нічо не хибує.

Оля. Мав гроші, на що єму більше.

Проць. Дивіть, який цікавий, хе, хе, хе.

Доця (до Одарки). Кумо, що було, то було, а ви не плачте. Такий злодій, чув хто?

(За сценою чути свист листоноса і клич: Джян Тершморда!).

Іван (в дверех). Гір! (вибігає і за хвилю приносить письмо). Письмо, від кого би се? Я не письменний, ну же, Михайле, читай.

Михайло (бере письмо і оглядає). То надано тут, вчера вечером (роздирає, всі окружають єго). То від Френка.

Всї. А диви!

Одарка. Читай, що він пише, певно поїхав маму ховати.

Доця. Тата, кумо, не маму.

Михайло (читає). „Дорогий мистер Джян Державморда!“

Іван. То ніби я.

Михайло (читає). „І дорога місис Одарка!“

Одарка. Добрий хлопец, намятає на мене.

Михайло (читає). „Даруйте, що я не міг попращати ся з вами, бо ви всї десь пили, як свинї, а менї було спішно їхати на шлюб мого небіщика тата з мамою, бо за житя вони не мали на то часу“.

Доця. Чуєте, кумо?

Михайло (читає). „Дякую вам за борд і вікт. Вам, Одарко, дякую, що ви мене голубом називали, добре годували і заслиненою губою цїлували, аж менї в животї все відбивало ся“.

Іван. О, що я чую.

Михайло (читає). „За то на памятку я взяв собі зі скринї всьо, що було там в грошах, і сховав до свого банку“. (Говорить) Ось і маєте.

Одарка. Злодій, злодій, а здох бись!

Михайло (читає). ,,Вашого брата Петра гнетли черевики, я перезув єго і онучу взяв собі на память. Як ся доробить другий раз, нехай дасть мені знати. Куму Доцю, за то, що украла вчера дурному Процеви два доляри і дала мені, я поцілував два рази, а Проць нехай їй решту доложить''.

Цроць. Хе, хе, хе! А що, бабо, тепер зробим порахунок.

Михайло (читає). ,,Кейді скажіть, нехай чекає на мене до суду, до віку, а я тоді верну і вона утікне зі мною до Ню Йорку''.

Кейда (з криком). Боже мій (падає на лаву)! Я-ж єму дала мою банкову книжку на 150 долярів.

Оля. На що-ж ти давала?

Кейда. Ми мали нині вечір їхати до Ню Йорку шлюб брати.

Михайло (читає). ,,За все те дякую. Прошу, памятайте на мене, а шукайте

мене добре, абисьте найшли. Френка можете клясти, бо я не Френк, а инакше ся називаю, але того вам не треба знати. Так бувайте здорові, чого і собі желає, ваш Френк".

(Хвиля тишини).

Михайло. Ось і все.

Одарка. Всьо забрав, нічо не остало.

Михайло. Ні, остала ганьба і встид на ціле житє і на цілий рід.

Одарка. А хто-ж думав, що він такий шибеник. (До Кейди): Ти-ж, дівко, де очи мала, що?

Кейда. Я дівка, мені не дивота, а ви, мама, жінка, і ви на публіку водили ся з ним.

Іван. То нібн не ладно, я сам таке кажу.

Проць. Хе, хе, хе, баби ви, баби! Вас би так зіпрати, як я свою Доцю оперу, що здорового місця на ній не буде. (До Доці): Марш мені до дому! хе, хе, хе, дам я тобі цілувати ся.

Петро. І що-ж я пічну тепер? Коби хоть зловили єго.

Михайло. То трудно. Ви, дядьку, тяжко гарували, літами робили, доробили ся, а там, через піятику на діда зійшли. Се божа кара, прийміть єї. Зачинайте на ново, а горівки ні до губи.

Петро. Перед образами клену ся, що більше єї, не то пити, а видїти не хочу.

Одарка. А що-ж ми пічнемо?

Михайло. Не менї вас научати, бо-ж я дитина ваша. Але ідїть до других, вони вас научать, що де темнота, там проклятє, там божий гнїв. Киньте піятику, памятайте на старі лїта, а Бог вас не покине.

Іван. Так, так, всьо через виску, а єще яку паскудь жиди уллють, най їх.

Михайло. Ти, Катерино, вертай до служби і не вір леда пройдисвіту. Чесна дївчина все найде своє щастє. Беріть ся всї до роботи, забудьте на давне житє, а віджиєте.

Проць. Хе, хе, хе, певно, що так.

СЦЕНА 13.

Вбігає Сруль.

Сруль. Я вже було всюда де треба. Вже єму шукають. Знаєте, тото злодій написало до мене карткес. Знаєте, що воно написало? Воно, той лайдак, написало, що я злодій. Чув хто таке?

Михайло. Не одно ми чули. Ви, Срулю, минайте сю хату, а минайте всї руські хати. Тоді і гаразд між нами буде.

Сруль. Ну, ну, я і сам так хочу. На що менї до вас ходити, коли ви будете до мене ходити. Я пішов. (Виходить).

СЦЕНА 14.

Михайло. Нещасний рід, що сам шукає неволї, сам лїзе в ярмо і з лиця сонця утікає в сумраки і тьму. Дай Боже, щоби лїпший розум вступив між нас, щоби і ми стреміти стали до долї, волї, свободи.

Оля. Амінь.

Куртина спадає.

Декламації

ОЛЕКСА КОЛЕССА.

В СВІТ ЗА ОЧІ.

Ранні зорі серед неба мерехтіли,
Як лебеді тиху воду сколотили.
Не лебеді зколотили крилоньками:
Виходили бідні люди з дітоньками.
У незнану вибірались сторіноньку,
Покидали свою рідну родиноньку...
Покидали рідні хати без опіки,
Мандрували за далекі гори-ріки.
Може річку глибокую переплинем,
А у рідній сторіноньці, марно згинем.
Ой, чужая сторінонька, чужі люди,
Та вже гірше на всім світі нам не буде!..
Ой, далека сторінонька і незнана...
А у рідній, що заробиш, все для пана.
Опадають чорні руки од роботи;
Марно гинуть наші діти по-під плоти...
Та не жаль нам працювати-гарувати,
Аби пальців із голоду не глодати!..

* * *

Ой, од вітру дібрівонька застогнала;
Родинонька на одході заридала.
Ой, нема вже у коморі ані шматки:
Все забрали комисарі за податки!..
Обшукали бідні люди всі куточки,
Та й забрали із собою дві сорочки...
Зайшла мати до пустої до комори,
Та й винайшла шкірку хліба для дітвори...
Обходили рідну хату на всі боки,
Обіймив їх сіру душу жаль глибокий.
—,,Хато ж моя рідненькая, не моя ти!
Буде в тобі жид-невіра панувати!..“
Вийшли ж вони за ворота з дітоньками,
Оглянулись, залилися слізоньками...
Вийшли ж вони за високі перелази;
Вертали ся із дороги ще два рази,
Вернули ся—заглянули до хатини:
Стоїть пуста, обідрана, голі стіни...
Вийшли ж вони по-за село аж на ниву,
Та згадали свою долю нещасливу.
Припав батько до облогу та ридає,
І себе, й людей, і світ весь проклинає.
—,,Або верніть молодую мою силу,

Або верніть батьківську землю милу!
Візьміть решту мого поту із сльозами,
Верніть поле, загарбане лихварями...
Рілле ж моя, кривавице, не моя ти!...
Тяжко ж тебе, рідна ниво, покидати..."
Взяли своєй землї грудку у шматину,
Щоби було що покласти в домовину.
По тім боцї оглянулись із-під гаю:
—„Будь здоровий, нещасливий рідний
краю!.."

* *
*

—„Куди ж ви ся, сірі гуси, збіраєте?
Доріженьки далекої не знаєте!"
—„Однаково загибати у дорозї,
Або дома із голоду на морозї.
—„Ой, чого ви, бідні люди, виходили?—
Панські стрільцї всї дороги обступили!"
—„Нема в світї таких стрільцїв і не буде,
Та щоби їх бояли ся бідні люди!.."
—„Ой, вернїть ся, бідні люди, од границї,
Дістанете за день жнива сніп пшеницї...
Ой, вернїть ся, бідні люди, в свої села:
Без вас панам годинонька невесела.

Ой, верніть ся, бідні люди, в свої хати:
Нема кому панам з поля позбірати!.."
—„Де ж ви тоді, приятелі, пробували,
Як з голоду наші діти умлївали?
Ой, як ви нас принїмали на зарібки,
Не мали ви тоді серця анї дрібки...
Не знали ми порятунку, ні потїхи,
Як жиди нас виганяли із-під стріхи...
Хоч голодно і холодно, болять ноги,
Не будемо вертати ся із дороги!..
Не дай, Боже, за те кари та над вами,
Що пустили ви по світї нас з торбами!..
Хоч будете каяти ся без облуди,
Тодї для вас порятунку вже не буде!..
Бодай же ви не зазнали та нїколи,
Як то тяжко покидати рідне поле...
Бодай же ви не зазнали і на віки,
Як то тяжко йти світами, як калїки...
Бодай же вам не снило ся серед ночі,
Як то гірко мандрувати в світ за очі!.."

Ч. | Бібліотека „Нового Житя“. | 6.

Олекса Бобикевич.

„НАСТОЯЩІ“

Комедія в одній дії.

Ціна 20. центів.

1915.

Накладом „Амер.-Укр. Видавничої Спілки.“

З друкарні „Нового Житя“.

ОСОБИ:

Борович.

Магдалина, його жінка.

Остап, їх син.

Гануся, його суджена.

Лесько, слуга.

Річ діє ся у нас, на селї.

Сцена І.

Комната Боровичів, з панська, але дуже поєдинчо прибрана, з лївого боку стіл, на нім много ґазет, самих руських ("Галицької Руси") і тютюн в коробцї; при столї люлька на дуже довгім цибусї.

Боровичка (сама стоїть при столї і лїпить пироги, кілька готових порозкладала по ґазетах). От, усе робота, тай робота! Від рана до вечера; нї сїсти, нї спочити нема коли. Аж ноги угинають ся. І за поріг чоловік не виходить, а сїм миль на день, по хатї бігаючи, зробить... Ей ґаздівство, то ґаздівство! Уже навтямило ся менї. Чоловікови вже хотїло би ся спочити на старість, хоч годину на день присїсти, прочитати в календари, або соннику, або й подрімати. Та де там! Усе на моїй голові. А голова вже стара недомагає. Бувало старий хоть на поле піде та робітників допильнує, вже поле то його річ була, а від коли взяв ся до тої полїтики, то від неї цїлком здурів, не тямить ся, а до ґаздівства або зовсїм не втиркаєсь, або як за що возьме ся, то такого щось наладить, що й направити годї. Кажуть, що горівку дїдько винайшов, а то бачу, й тоту полїтику нїхто другий, лиш нечиста сила вигадала та людям нею голову завернула. Та не лїпше то взятись за істик, за вила, або й за ґралї, як тоту полїтику цїлий день вичитувати? Тьфу! Та вже коли має читати — чому нї, тай почитати треба, але най би си взяв

календар, або иньшу яку розумну книжку, та прочитав, як гоїти рани? як садити садовину? що робити, аби молоко корови давали? або що... Ну! таке читане то й Богу миле і людям добре. А то сяде, наїжить ся, паплює довкола себе, кулаками гримає, сердить ся, сам не знає на кого— на якихсь там народовців, чи Українців, яких в житю і на очи не видів. (Сьміє ся) Ну! не сьміх людям сказати. Бувало з сусідом читають "Діло", та разом з ним, бувало, сердять ся на якихось "кацапів", чи як там їх звуть, а від коли посварились та погнівались з Ковтом за безроги, що постріляв у своїм городі, став читати ототу "Галицьку Русь" тай гримає кулаком на якихось "Українців", а ні одних, анї других не видів, не знає... (по хвилї): Такий ґазетник посварить ся там з ким у Львові, тай пише, сварить на него в ґазеті, а той ту на селї читає та кулаком гримає. (Сьмієсь). Не дурний? Га? А ти, стара, ходи та товчись від рана до вечера і кінця тому нема. Ей!

Сцена II.

Боровичка і Лесько.

Лесько входить з бічних дверий з кухнї, облизує пальцї, замачані в сметанї і доїдає якийсь кусник страви.

Говорить байдужно з проволока.

Лесько. Нема пана? Казала Феська сказати, що балабухи присушили ся і каша збігає.

Боровичка. А чомуж не відсуне? Дурна!

Лесько. Не можна.

Боровичка (кваплячи ся, доліплює пироги). Та чому не можна?

Лесько. Каже, що не вміє, тай часу нема.

Боровичка. А ти-ж, йолупе, не міг відсунути, як видів, що біжить?

Лесько. Не можна було. Я й коло кухні не був.

Боровичка. Не був коло кухні, а руки по чім облизуєш? га? Ой клопіт мій з вами! (Вибігає).

Сцена III.

Лесько (сам бере один пиріг, сьміє ся до него). Коби так варений. Гей! гей! (кидає на стіл). А ось тютюн! Коби так паперки! Нема, старий лише люльку смокче. Ех! тоби собі чоловік закурив, аж язик утікає. Треба взяти про запас. (Бере в жменю і ховає в узлик від сорочки, завязує). Ба, та у мене й люльки нема! Може би пожичити у старого, доки не надійшов! Ей! хоть два шлюґи! (Оглядаєсь). Ще з такої, як жию, не курив, ану який то смак? (Бере напихає тютюном дуже сильно). Маленька, мало-що влізаєсь; скупий старий! Хотів би курити а тютюну жалує. Та що то варта так курити? Потягне зо два рази димом, а далї сам вітер смокче. Та якби я був таким богачем, то бим си справив люльку таку як коновка, то бим знав, що курю, а то що: лише чоловік роспаскудить ся, а смаку нема. (Засьвічує сірник, досягає рукою, та не може дістати до люльки, люто): Та й на дідька-ж та-

кого цибуха довгого, що не мож дістатись до люльки. (Сьвітить другий). От заки приберу ся, то й захоплять! Та якже єї тут закурити? Коби так Феська навинулась, потримала би сірку. Не можна. Гай! гай! Ото! видиш, панські теребеньки: і курити ніби то хоче і сам собі не дає; довгий цибух бере. А то все скупість, щоби меньше тютюну йшло, бо до люльки сам огнем не досягне, як погасне, то й не курить. Скупість! Фе! (Лютий кидає люльку, в сїнях чути кашляннє старого). На! На! подави ся зі своїм тютюном! На! ще ти й пирога доложу — більше буде! (Кидає пиріг у капчук).

Сцена IV.

Борович і Лесько.

Борович (входить, не запримічає Леська, убраний в довгу білу блюзку, широкий соломяний капелюх, в руках "Галицкая Русь". Ще в дверах говорить про себе). Ні! Ні! я то знаю я то кажу, що так від разу не можна. Не можна. Не можна! Я то знаю, я то кажу, що перше єсть "изученіє", а потому аж приходить "уразумленіє", а так відразу стати "настоящим русским" не можна. Чудесний язик, але тяжкий, о тяжкий! ну звісно, просьвіщенний, (з погордою) не такий як у Ковта, або у Леська...

Лесько. Або у мене який язик! Чи ви дивились?

Борович. А ти що ту робиш? чогось ту вліз, чому не йдеш до роботи?

Лесько. Та до якої роботи?

Борович (по короткім намислї). А конюшину гребсти за городом.

Лесько. Колючину? Колючина вже давно в копицях.

Борович (робить міну). М—ну (настійчиво). То йди попереkладати полукіпки "на горбі!"

Лесько. Які полукіпки?

Борович (нетерпеливо). Пшеничні "На горбі." Не знаєш?

Лесько. Не знаю!

Борович (люто). Як то не знаєш?

Лесько. Бо з "горба" пшениця вже тиждень в стодолї.

Борович (відвертаєсь, люто затискає зуби, по хвили дуже остро). Ну! чого стоїш? Бери косу і йди в пасіцї траву косити.

Лесько. Не можна!

Борович. Як не можна?

Лесько. Ґаздиня не велїли, бо ще молоденька.

Борович. Тьфу на тебе! рушай звідси. не лїзь менї в очи! Чуєш? (По хвили, відвертаючись до Леська, і не сьміючи поглянути йому в очи). Чого стоїш? не чув, що кажу? (Спостерігає вузлик на сорочцї). Що за вузол у тебе на сорочцї, може тютюну накрав?

Лесько. Якого тютюну? Який вузлик? (Про себе) добачив злодїй, й без окулярів добачив. (В голос). Який вузлик?

Борович. А от на сорочці. (Хоче взяти).

Лесько. Та якої мари учепились мене? Який вузлик? Оттой? Та то я завязав собі сорочку, щоби не забути вам сказати, що.. що у мене є письма з почти, ґазети.

Борович (цікаво і лагіднійше). Ґазети? Ну! чому-ж відразу не кажеш? А то перше розсердить чоловіка своїми дурницями.

Лесько. Та то Ви мене розсердили: найперше учепились мого язика — що Вам заваджає мій язик? Потому кажете, що я злодій, що тютюн Вам краду.

Борович (лагідно). Ну! вже. Ну! не балакай. Давай письма. (Лесько витягає зза пазухи дві ґазети в перепасках).

Борович (оглядає). "Галицкая Русь", то до мене. А отсе — "Діло" (остро). Я тобі кажу Леську, аби я тої ґазети більше в своїй хаті не видів! Тям собі! Не дай мені єї в руки, сли не хочеш, щобим тобі в очи запхав! Не видиш, що то не до мене, а до Ковта?!... (кидає на землю і махінально витирає руку до блюзи).

Лесько. Та де виджу, коли я читати не вмію!

Борович. Такі грубі букви та не вмієш прочитати?

Лесько. Та ніяких не вмію, ні грубих, ні тонких (переконуючо), або я на дяка вчив ся? чи що? Я до нашої школи ходив, то як маю уміти читати?

Борович (посуваючи ногою "Діло"). Забирай геть отсю погань, та кинь через пліт до Ковта. Там єї

місце! А на другий раз як побачиш оттаке грубе, лабате письмо, то не лізь мені з тим у хату, бо тя разом з тою українською онучею через вікно викину!

Лесько. Та як те що нечисте, то я не буду в руки брати. Най Феська винесе — я закличу.

Борович. Бери! кажу! (Лесько бере ґазету через полотнянку, держить далеко від себе і виносить).

Сцена V.

Борович (сам, накладає окуляри, оглядає ґазету). От і новая ґазета! (читає) Львов, Вторник, вісімнайцятого Августа 1892. — позавчерашна. А я ще давних не дочитав. Тяжко читаєсь: чоловік не привик до "просьвіщенного писанія", вік свій збавив, читаючи то "нужденноє" "Діло". А всьо через того Ковта! Всьо через него! Го! (Киває кулаком до вікна) чекай! я тобі віплачу ся! — Ну! нічо! говорять: "Лучше поздно" як ніколи до розуму прийти. Треба "просьвіщатись", "изучатись книжного язика", а як підучись, то так тебе мій Ковтику змалюю у моїй "Галицкій Руси", що всімох йорданських водах не обмиєш ся! Всьо розкажу і про корову і про свині і про діру в плоті і про те, як ти в суді брехав. Чекай! Всьо напишу! А там приймуть, надрукують, не бій ся. Не так як "Діло" що відписало, що "в Ваші сусідські і господарські справи мішати ся не станем", не скажуть, що ти "знаний патріот" — тьфу! погань! — але редактор ще від сееб паганьбить, скаже: "сепаратист", "новоерист".

“фонетик.” — (Отвирає перед собою ґазету, переглядаючи очима йде за стіл). Зараз, на чім то я став? “Новая фонетическая язва на Руси” — “то уж било”. тре стояло на сторожі... гм! нашої землї перед напада- Безбожники! “ъ” хотять викидати! (Патетично). Нашоє сьвятоє “ъ”. Праведноє “ъ”. О! мошенники. Тоє “ъ”, котре брало участь в давних, княжих борбах, коми татарськими (отямлюючись). Нї! тут якось инакше стоїть (шукає). Ну! менша о тоє, як сказано! — а всеж такой мошенники! “враги народа”. (Киває кулаком до вікна). Нї! не дочекаєш того! Буде “ъ”! (по хвили). Тай цїкавий же я, як би ти без “ъ” виглядав, мій сусїдо любезний! Ковт — без “ъ” (сьміє ся) і так нема що на папір взяти. (Тїшить ся з концепту і ліктем роздавлює пиріг). Пиріг? Що вони менї ту з пирогами влїзли? Господи милосерний! Що вони менї ту поробили?! Я то кажу, що я у власній хатї не можу мати нїгде спокою. Гей! стара! (голосно) стара! (кричить) стара! (плачливо) чого ще они мене гризуть, коли у мене і без того гризоти досить?! Феська! Феська! Феська!

Сцена VI.

Борович, Боровичка.

Боровичка (входить з кухнї). Чого ти верещиш? Га?

Борович. Чого ви мене мучите? Чого ви менї спокою не даєте?

Боровичка. Ну! щож таке!?

Борович. Чого ви мене з сьвіта гоните?!

Боровичка. Та говори-ж, не плети, бо часу нема. Що тобі знов не до вподоби?

Борович. Чого ви мені ту з пирогами всадились?!

Боровичка. Ну а що-ж такого великого сталось?

Борович. Що великого? Не видиш, що я тут роблю, працюю...

Боровичка. Та що таке робиш? Що працюєш?

Борович. Полїтику роблю.

Боровичка. Ой обридла-ж менї вже тота твоя робота. Ой старий! старий! Де ти розум згубив? Та коли ти його найдеш? Та що за хосен з тої роботи? Дивись: в господарстві все пішло на виворіт, слуги не слухають, крадуть, і все через твою полїтику; я сама не годна всему дати облад.

Борович (плачливо, відтак що раз швидше). Стара! не муч мене! Ти ся на тім не розумієш! ти не знаєш, що то є полїтика? то є важнїйше від господарства, важнїйше від житя. Я не знаю, як би тобі се сказати, бо ти не розумієш того. Полїтика то єсть таке — полїтическоє сложеніє отношеній между одними... а другими, то єсть.... Нї! я знаю, ти того не розумієш!

Боровичка. Нї, не розумію; і не хочу розуміти нїяких нї "зложених" нї "відложених", а знаю лише то, що на лані трийцятеро женців пшеницю жнуть, а нема кому їх роботи доглядати, а ти тут якісь небилицї вичитуєш.

Борович (з докором). Небилиці?! (про себе). Не розуміє. (Зітхає). Маґдуню! сядь собі трохи ось тут, я тобі почитаю, а й сама пізнаєш, що то не "небилиці", але що тут "йдет о нашу жизнь," "о житие наше".

Боровичка. А що-ж наше житє обходить ґазету. Ми жиєм на селї далеко.

Борович. Ну! ну! сядь, послухай, побачиш.

Боровичка. Я вже слухала нераз, але там нї о тобі нї о менї не стояло нїчого.

Борович. Та не о тобі, не о менї; там є о фонетицї, о нашім "ъ", без котрого ми обоє нїчого не вартї! (Боровичка здвигає раменами і сьміє сь). Сядь! сядь! послухай, як там ладно стоїть написано! Зараз, де то є?

Боровичка. Дай менї спокій! У мене нинї толока, а не якась там каметика в голові. Зійдуть ся женцї, треба вечеру лагодити. Часу нема. От і ти лїпше би зробив, як би пішов на лан подивитись.

Борович. Ну! піде вже, піду, лиш одну люльку викурю й одної статиї дочитаю.

Боровичка (забираючи пироги в фартух). Тимчасом і сонце зайде. (Відходить).

Сцена VII.

Борович сам, відтак Боровичка, Лесько.

Борович (ходить по сценї, спльовує, відтак став серед сцени і десперацьким голосом кличе). Нї! я знаю! Она з Ковтом тримає! Вороги! Вороги! Українство у власній моїй хатї! Але пожди! (Киває кулаком

до вікна)... (по хвили). Ет баба! Нічого не розуміє. От ліпше закурити. Леську! Леську! (Бере люльку, отвирає капшук, тупотить зі злости, побачивши пиріг). Збитки! збитки! Українські збитки! Сприсягли ся на мене за то, що я став "настоящим русским." Стара! Стара! (Входить Боровичка з лївого, Лесько перед ним). Прошу тебе стара, (твердо) май ти собі "убіжденіє", яке хочеш, але хоть збитків менї не роби і не пхай пирога в тютюн! Прошу дуже.

Боровичка. Господи сьвятий! з тим чоловіком! Та які менї збитки в голові! Може добре сам пиріг запхав в капшук, а тепер чіпає ся.

Борович (сварливо). Сам пиріг запхав?!...

Боровичка (бере пиріг і скоро відходить). А то кара Божа.

Лесько (держачи картку в руцї). У тій ґазетї, що казалисьте віднести, була картка до вас, та казали Ковт, аби вам віддати.

Борович (зіритований, замахуючись цибухом). Чуєш, не лїзь менї в очи з Ковтом, нї з ніякою картою від него, бо цибух на тобі поломлю!

Лесько Та карта до вас у ґазетї.

Борович. У тій ґазетї не може бути жадна карта до мене. Неси, відкись взяв (по хвили). Чекай, люльку запалиш! (Накладає люльку, Лесько засьвічує і відходить).

Сцена VIII.

Борович сам, пізнійше Лесько.

Борович (отирає піт з чола, сідає, бере ґазету і читає). ...“В собственной защиті”. Ба! Коби то знати, що се значить? “Зашщті гм, жоме то похибка друкарська, а має бути “зашиті.” Зашиті, ба! але в чім зашиті? — “В собственной.” Не розумію! Ну, може з дальшого пізнаєм (читає поволи). “Преимущественнии качества, якіи обнаружились, среди необикновенних обстоятельств, в учрежденіях народовцев суть: унизительноє раболіпієє, а в місті з тім изящноє нахальство” (отирає піт з чола, десперацько). Авсс!! (Читає ще раз з більшим напруженєм). Ні! ані словечка. Ага! Качества! То відай щось з области господарства домового, або може й з кухарської штуки! Ну! се для мене меньше інтересне. Ідїмо дальше: (читає). “Ври да міру знай.” Гм! Що єсть “ври?” Ага! “врачь” значить “доктор” “лікар” “ври” значить “лічи” отже “лічи, але міру знай.” Ну та певно, що то для доктора дуже потрібна річ, знати міру в ліках (читає). “Прежде временноє общоє восхищеніє поклонников новой ери, кажет ся многовенно превратилось в ужасноє отчаяніє, так як убідились, що искусная программа, ими провозглашена не производит никакой ползи, токмо вред.” (отирає піт) Овва! Тут страшно горячо, треба йти до женців. На сьвіжім воздусї повинно лекше піти. Леську! (входить Лесько). Подай костур, бери файку,

тютюн і ототі ґазети та ходи, підем у поле. Ні! дай сюди капшук (кивае пальцем), сам сховаю.

Лесько (в сторону). То злодій! (відходять оба).

Сцена IX.

Хвилька павзи; відтак Гануся в вікні, відтак Боровичка.

Гануся (сильно зворушена). Матусю! Матусенько! Пані Магдалино!

Боровичка (входить з ложкою, оглядаесь, спостерігае Ганусю). Ніхто би не збаг! А ти що тут робиш?

Гануся. Прийшлам, пані, з вами побачитись.

Боровичка. Бій ся Бога, дитинко, та якби тебе мій старий побачив, то би тебе водою обілляв, або що таке заподіяв.

Гануся. Ні! матусю, не побачить, я підстерегла, як у поле виходили, та й прибігла. А ви-ж на мене не гніваетесь? (Цілуе старій руки).

Боровичка (цілуе еї в голову). Дитинко моя! А чогож би я на тебе мала гніватись? Щож ти мені злого вчинила?

Гануся. А я думала, що може враз з паном Боровичом на мого татуня тай на мене, та так Вас боялась, так боялась, щоб Ви мене і крізь вікно не побачили. Мені лячно було подивитись на вашу хату.

Боровичка (сьміючись). А щож тебе аж сюди принесло?

Гануся. Не аби що, матусю! Що дасте менї, то Вам щось скажу, щось таке цікаве, що дуже утїшитесь?

Боровичка. А щож я тобі маю дати?

Гануся. Попілуйте мене (наставляє чоло, Боровичка цїлує). Матусенько! Остап нинї приїздить. (З радости цїлує Боровичку в лице).

Боровичка. Хто? Остап? Нинї? То не може бути, був би написав до нас!

Гануся. Писав, матусю, писав, але пан Борович не хотїли картки приймити, лиш до нас відослали. Ось вона. Він уже на почтї, та пише, щоби фіру підослати.

Боровичка. Ісусе Христе! Господи Сьвятий! Мій Остап! мій соколик ясний! (Плаче). Не дурно менї сеї ночи так на сон мотав ся! А я гадала, що він ще десь ген-далеко по Росиї блукає, а він голубчик мій, уже й під порогом. Нехай тебе, моя дитинко, Господь щастєм та здоровлєм благословить, що ти мене такою милою вісточкою порадувала! (Цїлує).

Гануся. А менї матусю можна тїшитись? Я так тїшусь! (Плаче — пестить ся). А може не треба тїшитись!? Матусенько, я вас так люблю!

Боровичка (сьмієсь). Мене?! Ой! ти! ти! (в сторону). Не знаю я, як з нею говорити, бо ще Бог знає, що з того буде (до Ганусї). А щож тепер будемо дїяти? Він десь на почтї на фіру чекає.

Гануся. Треба післати скоренько.

Боровичка. Та кого пішлю? Я сама дома з Фесею; Лесько на поле зі старим забрав ся.

Ганися. Я побіжу матусю, та попрошу таточка, щоб наші коні післав. Добре?

Боровичка (в сторону). Не добре воно буде, як старий дізнаєсь, але щож робити. (До Ганусі). Побіжи, дитинко, попроси!

Сцена X.

Тіж і Остап.

Остап (в подорожнім запорошенім уборі. Війшов ще давнійше не замічений, прислухуєсь з чувством). Не треба, матусенько, бо я вже пішки прийшов! (Жінки видають крик. Остап цілує матїр. Гануся подає ся за вікно).

Боровичка (витаючись). Мій синок солодкий! Як же змужнів за тих 3 роки. А яку бороду запустив, мов сьвятий Антоній Печерський. А як огорів та запорошив ся! Як же ти так нагло тутки взяв ся?

Остап. Воздухом, матусю, прилетів до Вас. Стужило ся за Вами. (Звертає ся за вікно до Ганусї). Ганусю! Панно Анно! (Тримають ся за руки через вікно. Він пильно вдивляє ся в єї спущені очи. Хвиля мовчаня). Як же я Вас тепер звати му?

Гануся. Звіть, як давнійше... як давнійше...

Боровичка (перебиває). Давнійше, що иньшого було, а тепер ти вже доросла панна, а він мущина; не випадає кликати по імени.

Гануся (з ґримасом). Матусю! я на вас гніваю ся. (Відходить).

Сцена XI.

Остап, Боровичка.

Остап (пильно дивить ся за відходячою). Яка вона гарна стала. Правда, матусю?

Боровичка (сухо). Гарна! аякже!

Остап. Матусю, що се такого? Ви еї мабуть вже не любите так, як давнійше любили. Неправда-ж?

Боровичка. Люблю, чому би не любити, але бачиш....

Остап. Кажіть, матусю, кажіть ради Бога, що такого склалось межи вами? Адже-ж від того моя доля зависить!

Боровичка. Ой "склалось" синку, "склалось" та ще й таке, що може й "розікласти" не дасть ся.

Остап. Щож таке? Говоріть!

Боровичка. Побудеш межи нами, то й сам побачиш, а поки що сідай, та розповіж, як тобі в Росії проживалось?

Остап. Ні! я хочу зараз знати. Прошу Вас, мамо, не мучте мене, розповіжте!

Боровичка. Твій старий посварив ся з Ковтом і погнївали ся на смерть.

Остап. За віщож?

Боровичка. А защо: — процес за свині, — вибачай за слово. Ковтові безроги зробили собі в плоті перелаз до нашого городу, тай унадили ся. Старий, бувало, все цибухом виганяе. А раз всердив ся, та стрі-

лив з ручниці і поцілив двоє. Ще мали на стілько сили, що перелізли через діру на Ковтів бік та там і повивертали ся. Ковт собі впав в злість, тай спровадив комісию. А комісия сказала, що свині повинні були поздихати на нашім боці, то був би мій старий виграв, а що перелізли на своє, та там поклались, то мій старий мусить заплатити.

Остап. Ну і щож?

Боровичка. Сварили ся, процесували ся, та від того часу уся біда пішла на нас. Старий з гризоти взяв ся до полїтики, та такий тепер дивний став та сердитий.

Остап. Я вас не розумію, мамо, до якої полїтики? Може ви хочете делїкатно сказати, що... розпив ся?

Боровичка. Ей, де там розпив ся! До тої полїтики, що в ґазетах, у тій о! ґазетї (показує).

Остап (оглядаючи ґазету). "Галицкая Русь?" Адже тато давнїйше "Дїло" читали. Та я тому на почтї, не дивлячись на адресу, картку вложив у "Дїло".

Боровичка. Та в тім то й біда. Бувало в Ковтом "Дїло" читають. Ну! тай нїчо. Трохи покричуть, посьміють ся та йдуть до роботи. А від коли посварили ся, а редактор не хотїв приймити письма татового на Ковта, тато записали оттоту ґазету "Валицку Русь", чи як там. Та як став читати, то й кінця тому нема, а господарство пропадає. А він каже, що полїтику робить, так читає, що аж ногами тупотить, та все кула-

ком на Ковта відгрожує ся. То якась тяжка і велика політика, але бодай би она голову скрутила!

Остап. Ха! ха! ха! ха! ха! (Ходить по хаті і сьміє ся; Боровичка дивить ся на него здивована). Ну, вже аж тепер усе розумію. (По хвили). Ні, матусю! Се не така страшна річ, ся політика, як Вма видає ся. Усе дасть ся направити. Я знаю добре тата: се добрий чоловік і душа щира, тілько завзятий і горячка. Деж вони тепер?

Боровичка. У поли коло женців, ледво випхала недавно. Але він не всидить довго, десь ледви не видно.

Остап. Чекайте-ж — матусю! як татко вернуть, будемо політику з хати гонити.

Боровичка. Ой не знаю, чи потрафиш ти еї вигнати! Я вже, синочку, і акафісту наймала і підкурювала старого, тай не помагає.

Остап. Побачите, що викуримо. Я знаю старого батенька! Але ви мені, матусю, помагайте. Коли би Вас тато питали ся, то кажіть, що Ви зі мною не могли розмовитись, що моеї бесїди не розумієте. (Чути голос Боровича на подвірю).

Боровичка. А що? не казала? Не всидить. Але я не розумію, що ти хочеш починати?

Остап. Не питайте, матусю. Усе гаразд буде, лише постарайтесь, щоби Гануся прийшла до Вас до кухнї. Підіть самі за нею.

Боровичка. Алеж!....

Остап. Матусенько!

Борович (в сінях до Леська). Чого ти лізещ за мною, дармоїде! Давай сюди люльку і ґазети та махай до своєї роботи.

Сцена XII.

Тіж і Борович.

Борович (входить, держачи в руках ґазети, костур і люльку, не запримічає Остапа; до жінки). Нема женців.

Боровичка. Як? нема?

Борович. Нема ні женців, анї навіть вівса нема за Вільшиною, лиш конючина в копицях стоїть.

Боровичка (сьміє ся). Та то не за „Вільшинов", але на „Кривули" наші женці жнуть.

Борович. А чогось казала... (Спостерігає Остапа в другім куті, робить дуже здивовану міну і випускає все, що в руках держить, проголошуючи слово): Га? (Відтак лице прояснює ся і переходить в вираз великої радости). Остап? Остапко? А ти відки тут взяв ся?

Остап (підходить, цілує батька в руку). Прієхал, батюшка, покончівши хазяйственную практіку; я прієхал к вам пасматріть, как пажіваєте, батюшка!

Борович (обнимає сина). Харашо! (Оглядає його і любує ся його виглядом). Хлопець, як тополя! Лиш коня і шаблю та на Турка виправляй! Козак! Стара! Чи видиш?

Боровичка. Та я вже давно дивлю ся.

Остап. Ми уж здесь с матушкой пачті час талкуем!

Борович. Харашо! А як говорити уміе красно, по ученому. Що то значить "просьвіщеніе". Деж ти научив ся так красно говорити?

Остап. Ето мой собственной язик, как жеж можно ему не научіть са. Інова не знаю!

Борович! Харашо! І я при тобі трохи підучусь. (Торжественно). Бо я тепер, сину, працюю! (В сторону до вікна). Аж тепер, мій Ковтику, пропавесь, як тебе оба присядемо. Я твердо, він ще твердше! Добре синку, щось приїхав! Будемо оба процювати.

Остап. В каковом собственно направленії?

Борович. Га? (по хвили). Ага, я тебе хотів власне питати. Що то значить: "в собственной?" Мені приходило при моїй роботі се слово: "зашиті в собственной." Що се значить? Га?

Остап. Не панімаю батюшка!

Борович. Га? не знаеш того? Ага, то ти ще всього не знаеш! Ну нічо! І я ще всього не знаю; будемо доучувати ся.

Остап. Нельзя панять таво, чаво нет. В нашом язике такова обарота бить не может.

Борович. Га? Що кажеш? Сідати хочеш? Харашо, сідаймо; ти утомив ся дорогою. Сідаймо ось тут. (Саджае Остапа коло себе).

Боровичка. Нічого не розумію. (Відходить).

Сцена XIII.

Борович і Остап (сідають на канапці поруч себе).

Борович. Ну, розповіж мені тепер, де бував? що видів? що чувати в Росії?

Остап (недбало). Черезчур мноґо запросов на адін раз. Не знаю, на какой отвечать. Бивал далеко. відал мноґо, да не слишно нечаво. Мір будет!

Борович. Харашо! Щож ти робив через тих три роки? (Дуже пильно слухаючи, щоб порозуміти).

Остап (скоро). Я абучал са аґраномії, совершенствовал са в. науках. Какія прекрасния учрежденія в Рассії в етой отраслї. (Борович з початку дуже слухає. відтак зраджує нетерпеливість). Ґасударственная учрежденія імеють сади на несколько вйорств длінною. іскключітельно предназначенних для практіческаво абученія. Бивал на преподаванїях, ґде бивало на несколько тисяч слушателей, после штудірoвал действітельное хазяйство у дядюшкі. Он веле паздравіть і сказать...

Борович. Чекай! чекай! Ну вже потому будемо учитись, а тепер розповідж мені тото всьо так по нашому, по руськи. бо я, бачиш, ще всьо не розумію.

Остап. Как жеж батюшка? Я ґаворю па русскі!

Борович (заклопітано). Ну, та так! тото, тее. Красно говориш, нема що казати. Ну! я вже знаю, що умієш. Але то, бачиш для полїтики, а полїтика буде потому. А тепер так, як син татови, розповідж про себе. Тож ти мій одинак! (Цілує його в чоло).

Остап (усуваючись, наче обиджений). Ґаворю, как умею, не раді палітікі, ліш только па убежденію.

Борович (в сторону). Що ся з ним стало? (До Остапа). То ти мене вже не любиш? утїкаєш від мене?

Остап. Па тому, что Ви меня, батюшка, абежаете!

Борович (горячо). Я тебе обиджаю? Чим?

Остап. Приказиваете мне ґаваріть па вашему.

Борович. А щож? То ти встидаєш ся говорити по руськи? по матерньому?!

Остап. Не хачу і не умею ґаваріть па хахлацкі.

Борович (зриваючись). Що? По хахлацки? Сину! що ти говориш?

Остап. (встаючи). То, что слишите.

Борович. Остапе! Схамени ся! То ти так обходиш ся, то ти так витаєш ся з твоїм вітцем?! То ти нас всїх і мене, твого вітця старого, прозиваєш "хахлом"? Цураєш ся нас? О! Боже! Боже! Чого я дожив па старість?! Де моя дитина? Де моя дитина? Поїхав мій син, та не вернув!

Остап. Вазвратіл са, батюшка, вазвратіл са, да только не хахлом, а настоящім русскім челавеком.

Борович. Пропав! (По хвили зблизившись до Остапа). Синку! Може ти трошки тото... (показує на чоло). Га?

Остап. Батюшка! За чем камедію строїть? Ведь Ви такой же настоящій русскій, как і я.

Борович (з іронією). Ні! я "хахол!"

Остап. Ви читаете "Галіцкую Русь," журнал защищающій нашія общерусскія дела. Но может бить і Ви, батюшка, также... таво (показує на чоло).

Борович (збентежений, в сторону). А проклята політико! Зарізав мене власним моїм ножем. (Відвернувши ся мовчить),

Остап. Ну! чтож, батюшка?

Борович (зломаний). То, сину, цілком не тото, то цілком що иньше...

Остап. Всьо равно!

Борович. Ні! воно лиш так виглядає на "все одно" але то зовсім що иньше... То — бачиш — політика, а отсе — сину — паскудство!

Остап. Чтож єто такоє ета ваша палітіка?

Борович (нетерпеливо). Ет! дай мені спокій! (В сторону). Я вже й сам тепер не знаю, що то таке політика. Виджу лише, що політика а Ковтові свині, се також зовсім що иньшого. (сідає коло стола тримає ся за голову). Боже! Боже! що зі мною діє ся?! Тому три роки, який я був щасловий! Як я тішив ся своєю дитиною. З якими красними надіями я його в сьвіт виправляв? А нині? Син мій — чужинець. Встидає ся свого і своїх. О Боже! За що Ти мене караєш?

Сцена XIV.

Тіж і Боровичка.

Остап (тихо на боці до матери, що увійшла неза-

Боровичка. Дав би Господь! (підходить до Боровича). Що-ж ти старий надув ся? Замість тішитись сином, а він от сидить, ти лиш очима лупає.

Борович (плачливо-сумно). Нема нам чого тішитись.

Боровичка. Як то? що таке сталось?

Борович. Нема у нас сина, Маґуню, нема!

Боровичка. А от, який великий!

Борович. Ні! то не син! то — "настоящий" а ми — "хахли".

Боровичка. Адже ти казав, що ти сам "настоящий".

Борович (нетерпеливо). Ет! пусте! (до себе) "настоящий" але — дурень. (до жінки). Куди мені до настоящого? Диви, як виглядають правдиві "настоящі" (показує на Остапа) сердиті, надуті, цурають ся вітця, матери, а говорять так чудно, що такий "настоящий" як я, нічого не розуміє.

Боровичка. Ну, ще нічого такого не сталось! Хвала Богу, що здоров вернув! Побуде межи нами, (з притиском) оженить ся, тай може знов навернеть ся на своє і мову рідну пригадає собі та з "настоящого" знов стане нашим, дорогим сином.

Борович. Бог би з тебе говорив! але я...

Остап. Нет, матушка, между нами нет нічево общаво; в сей час уєзджаю, вазвращаюсь к нащой общей матушке.

Боровичка (з запитом до Боровича). Що він таке говорить?

Борович. А Господь його знає! (До Остапа). Слухай Остапе. Ти до нас не говори, не зви нас "батюшка", та "матушка", бо ми тебе не розуміем і не хочем розуміти.

Остап (говорить зрозумілійше, щоб конче порозуміли). Я вас долго мучіть не буду. Єду в Кієв і там женюсь.

Борович. Га? Що він каже? Що їде до Кієва женитись?

Остап. Да! да, батюшка, еду в Кієв; женюсь также на настоящей русской артістке із балета.

Борович. Ще лиш того бракувало! (Хапаючись за голову). Боже! Боже! За що Ти мене так караєш? (в роспуці). Стара! ратуй! ратуй! роби що! Бій ся Бога, боємо пропали!!!

Боровичка (до Остапа). Синку! таже ти казав колись, що будеш женити ся з Ганусею Ковтівною.

Борович (сіпає жінку за рукав). Що?! З донькою Ковта? Стара! Що ти говориш?

Боровичка. Ну! то ліпше він поїде до Кієва...

Борович (Поквапно). Ні! не ліпше, не ліпше! Вже най женить ся з ким будь, лишень най не їде. Коби лиш схотів!!

Боровичка. Та ти колись любив так горячо Ганусю!

Остап. Нет, матушка, ето хахлуша!

Борович. А що! я казав! Не схоче!

Боровичка. Вона тебе так щиро любить! так тебе ждала, виглядала! (до старого). Та кажи ти що?

Борович. То нічо не поможе! Всьо пропало. (З резиґнациєю до Остапа). Остапе! Послухай матери, будеш мати добру жінку.

Остап (кидаючи ся батькови на шию). Добре! таточку, я женюсь з Ганусею та лиш хотів від Вас почути, що годитесь на се.

Борович. (счудований). Га? що? Що ти кажеш? Синку мій . То ти не тото.... не "настоящий?"

Остап (пестячись сердечно). Ні таточку! Я такий сам Русин як і Ви, я люблю свою Русь-Україну над усе, та дорожу нашими народними сьвятощами. А Вам хотів лиш показати, як виглядає правдивий "настоящий".

Борович. А я думав, що ти справді ренеґат.

Остап. Ні, отче! Боровичі до сего неспосібні (усьміхаючи ся). Я лиш так так... для політики.

Борович. А бодай би вона скисла! Ой синку, добру ти мені дав лекцию! Маґдунцю, ти все мала рацію!

Боровичка. А видиш. Я жінка проста, невчена, але я все казала, що тота "політика" ні до чого.

Борович. Зараз завтра викину всі ґазети.

Остап. Ні таточку! чогож викидати? Будемо читати і одну і другу, але не для "політики" але на тото,

щоби знати, що чувати на нашій рідній землици. А тепер, таточку, позвольте, що піду відвідати сусідів та побачити ся з моєю судженою.

Борович. Чекай! На а чи ти знаєш, що вони мені зробили? Безроги Ковта...

Боровичка (перебиваючи) Ну! вже знов зачинаєш за політику?! А що казавесь!? (До Остапа). Гануся в кухни, докінчує за мене вечеру для женців.

Остап (вибігає і приводить Ганусю). Ходи! серденько; ходи. Уже всьо добре! (До старого). Отсе, таточку, моя любка.

Сцена XV.

Тіж і Гануся.

Борович (з сьміхом). Ага! то се твоя "актрисса з кієвскаво балєта," твоя "настоящая".

Гануся (з жартобливим докором). Так?! То він вже мав якусь "настоящу" при балєті?

Остап. Е ні! то лиш для "політики".

Гануся. Я такої політики не хочу. (Киває пальцем). А може Ви, таточку, воліли би тамтоту, що "для політики?" (Цілує старого в руку).

Борович. Ні! я вже волю "хахлушку." (Цілує єї в чоло).

Боровичка. От то раз день щасливий: Сина діждались, політику нагнали, жнива докінчили, дітий заручили.

(За сценою хути хор женців, що йдуть з вінцем).

Господарю, господареньку,
Ой та втвори воротенька,
Несемо Вам вінець,
Нашому ділу конець.

Лесько (вбігає перед ними.) Толока буде, толока! (Побачивши Остапа і Ганусю, що стоять, побравши ся за руки). А може й весілє. Отто си підїмс та покуримо!

Всї (потягають за женцями). Нашому ділу конець!

(Заслона паде).

